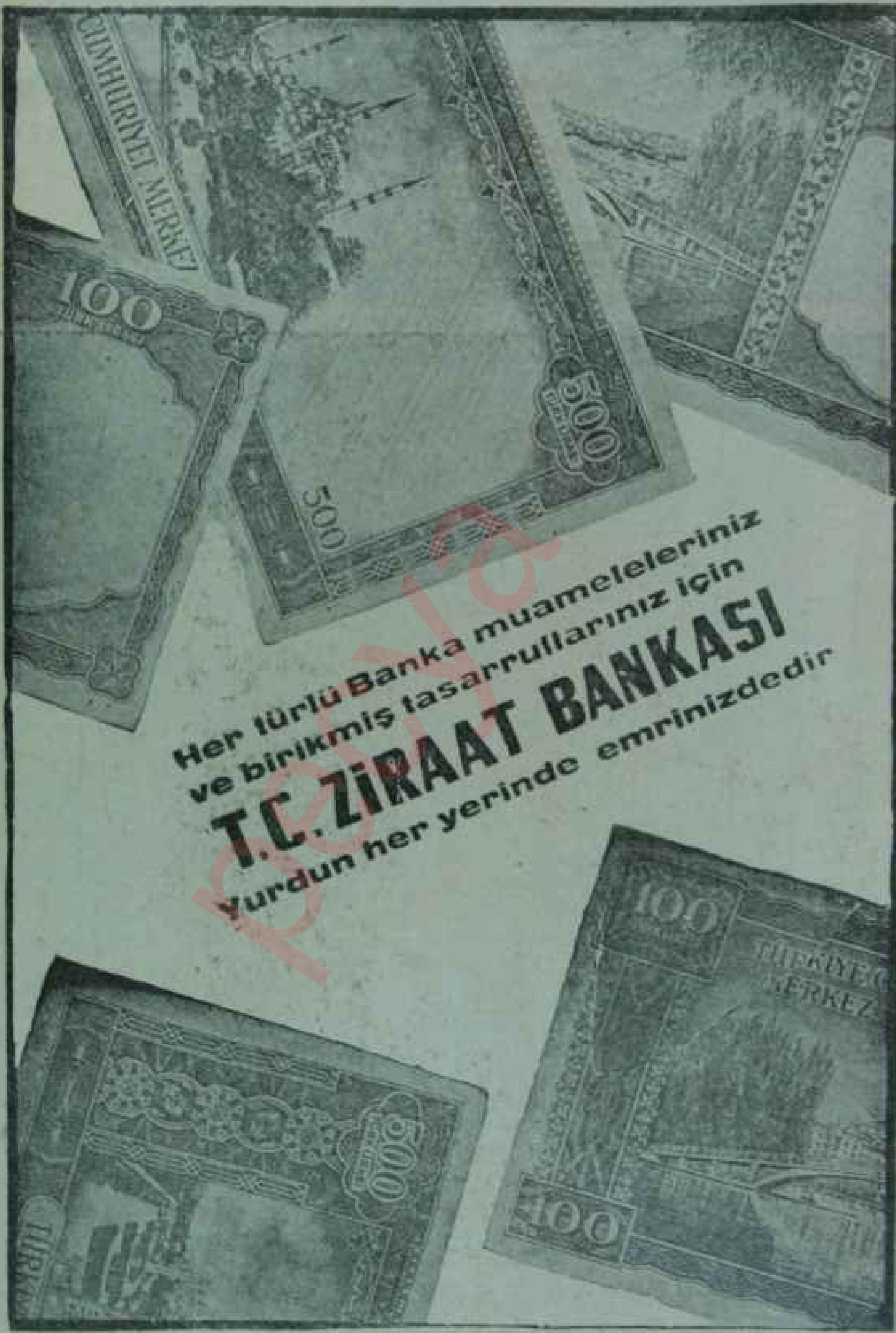
SAYI : 582
14 AĞUSTOS 1965
FİATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ



KIRATIN YENİ SAHİBİ SÜLEYMAN DEMİREL


Her türlü Banka muamelelerininiz
ve birikmiş tasarruflarınız için
T.C. ZİRAAT BANKASI
Yurdun her yerinde emrinizdedir



(Basın A: 8847 — 466)

GENE DEV ÇEKİLİŞ

GENE 7 MİLYON

60 Apartman Dairesi - 5 adet 100.000 lira - 10 adet 50.000 lira - 50 adet 10.000 lira - 100 adet 5.000 lira - 500 adet 1.000 lira - ayrıca 15 000 adet 100 lira.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

(Yeni Ajans: 3967 — 467)

Sayı: 582 Cilt: XXXIII Yıl: 12

SAHİBİ VE BAŞYAZARI;
Metin Toker

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :
Y.Yüksel Erdem

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Kartal Altuğ, Teoman Erel. Egemen Bostancı (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — DIŞ HABERLER KISMI: Halûk Ülman — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön — KİTAPLAR: İlhamı Soysal

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK KLİŞESİ
Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF

T.H.A.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE

Hürriyet Klişehanesi
Birlik Klişe Atölyesi

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.09 lira
1 senelik	(52 nüsha)	5000 lira

İLAN ŞARTLARI

Santimi 20 lira
3 renkli arka **kapak** 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

MÜESSESE MÜDÜRÜ
Tacettin Tezer

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgarlı Matbaa

BASILDIĞI YER

Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH

11.8.1965

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ
RÜZGARLI SOK. No : 15
ANKARA - TEL: 11 89 92
P.K. 582

Kendi Aramızda



Dinçer ve Öztürk istifadan sonra
Evdeki bulgurdan olanlar

AKİS'çiler için bu hafta son derece hareketli ve bereketli geçti. AKİS Kurmay Heyeti kapak konusu olarak Süleyman Demireli seçtiğinde, muhabirlerden Teoman Erel sevinçle, görevi kendisinin yapacağını bildirdi ve ilâve etti:

"— **Pek** eğleneceğiz!"

Teoman Erel tarafından hazırlanan "A.P." başlıklı yazıyı okuduğunuzda sizin de pek eğlenceli dakikalar geçireceğinizden eminim.

Ancak bir başka ilginç yazıyı da size sunmak istiyorum: "Hükümet". A.P'de seçim sath-ı mailinde "Kır At"ın maceraları devam ederken, Hükümet içinde beklenen krizin patlak vermesi, birden, dikkatleri o yana çek» ti. Türkeşin CKMP içindeki darbesinden sonra iki CKMP'li Bakan partilerinden istifa ettiler ve Bakanlık koltuklarım bırakmayacaklarını tantanalı bir şekilde ve hukuki gerekçelerle kamuoyuna açıkladılar. AP kanadı bu havayı çalmakta fayda umdu. Türkeş ise diretti ve nihayet iş, liderler toplantısına varıp dayandı. Orada TRT Osman ve adamları harekete geçerek ortalığı karıştırdılar. Hükümet bir krizi Türkeşin kararlılığı sayesinde kolaylıkla atlattı. "Hükümet" başlıklı yazıda AP'nin oynadığı oyunlar ve Hükümetin atlattığı tehlike anlatılmaktadır. Hükümet kurtulmuştur ama, Dinçer ve Öztürk hem Partilerini, hem de Bakanlık koltuklarını kaybetmişlerdir.

Saygılarımızla

Kurtul Altuğ

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Yıl: 12 Sayı 582 14 Ağustos 1965 **Cilt: XXXIII**

YURTTA OLUP BİTENLER



Bir seçimde oy veren seçmenler

Bir ışık belirdi

Millet

İlk gelen ışık

Bir kaç il ve ilçede yapılan Belediye Seçimlerinin neticelerinin ilânı, bu haftanın başında,' önümüzdeki Büyük Seçimler konusunda ilk ışığı getirdi. Belediye Başkanları çoğunluk sistemiyle seçildiği için kimin kaç başkanlık elde ettiği önemli değildir. -A.P. daha fazla başkanlık elde etmiştir-. Zira, arada bir tek oy farkı bulunsa başkanlık o tarafın olanaktadır. Halbuki böyle bir durum, nisbi temsille yapılacak 10 Ekim seçimlerinde bambaşka bir netice verecektir. Bundan dolayıdır ki Belediye Seçimlerinde partilerin aldıkları oyların değerlendirilmesi bazı balonların patlamasına yol açmıştır.

Bir defa, Belediye Başkanlıklarını sadece iki parti, A.P. ve CHP. kazanmıştır. Sadece Çankırıda C.K.M.P. bir varlık göstermiş ve kazanan A.P. ye mâni olamamışsa da C.H.P. adayından fazla oy almıştır. Tabii, bir Belediye Başkanı seçiminde adayın şahsiyeti büyük rol oynamaktadır. Mahalli bazı hususiyetler de tesirli olmaktadır. Buna mukabil Büyük Seçimlerin karakteri bambaşkadır ve onlarda partilerin etiketi önemlidir.

Her şeye rağmen, yapılan seçimlerde görülen, iki büyük partinin, A.P ile CH.P.'nin âdeta başbaşa oy aldıklarıdır. A.P.'lilerin kazandıkları yerlerde onlar CHP.'lileri bir kaç yüz oy geride bırakmışlardır. C.H.P.'lilerin kazandıkları yerlerde CHP.'liler A.P.'lileri bir kaç yüz oy geçmişlerdir. Ama hiç bir yerde, muazzam fark yapmaya muktedir parti çıkmamıştır. Hattâ, A.P.'nin geçen seçimlerde çok ilerde olduğu, bu seçimlerde de ümit sahibi bulunduğu Zonguldakta bile -seçmen adedinin fazlalığına rağmen- oy farkı ikibini bile bulmamıştır.

Bu ışık, 1965 seçimlerinde her hangi bir partinin yüzde 50'nin üstünde oy alacağı, yani iktidarı tek başına ele geçireceği iddiasının bir propagandadan ibaret bulunduğu gerçeğini aydınlatmaktadır. Birkaç yüzlük ufak oy farkı, nisbî temsilde başbaşa iki

HAFTANIN İÇİNDEN

Şu, «Ortanın Solu» Hikâyesi

Metin TOKER

Seçim kampanyasına C.H.P. ne zaman girecektir. henüz belli değildir.İnönünün dediği gibi, CH.P.'liler ne zaman konuşmaya başlayacaklardır da A.P. liler saşakalacaklardır, o da bilinmemektedir. Şimdi görünen A.P. nin taarruzda bulunduğu ve C.H.P. nin, üstelik biraz da dağınık olarak kendisini savunmaya çalıştığıdır. A.P. nin yeni idarecileri, gerçekten D.P. nin idareci takımının hayırlı halefleri sayılmaları gerektiğini belli edecek bir ustalıkla oyunu tersine çevirmeye muvaffak olmuşlardır. C.H.P.. oldukça şaşkın, kendisini solculuktan başlayıp komünistliğe, moskofluğa kadar giden ithamlardan korumaya gayret etmektedir. Bu arada, CELP. nin bu seçimde A.P. ye karşı kullanacağı en önemli ve tesirli kozlar ikinci planda kalmakta, gürültü arasında kaybolmaktadır.

«Ortanın Solu», hiç şüphe yok ki tabirdir. Ortanın solunda olduğunu söylediği için İnönünün, CHP. idarecilerinin ve tüm CHP. nin sosyalistliği seçmiş bulunduklarını ileri sürmenin demagoji olmaktan başka manası yoktur. Amerikada Roosevelt'in Demokrat Partisi New Deal zamanında ne kadar sosyalistleşmişse, İnönünün CHP.'si de Türkiyenin bir gerçek kalkınmayı -her mahallede onbeş milyoner yetiştirme hedefini güden meşhur Görülmemiş Kalkınma değil- gerçekleştirme zorunda olduğu bugün aynı derecede sosyalist karaktere bürünmüştür. Daha fazla değil.. Ama A.P. için, hatıra amerikanların Cumhuriyetçi Partisini getirerek bunu söylemek imkânı yoktur. Reaksiyoner olmak bakımından A.P. Atlantiğin ötesindeki Cumlıuriyetçilerin çok, pek çok sağındadır. Türkiyedeki partilerin birbirlerine kıyasında ise söylenecek söz A.P. nin CHP. nin sağında, CHP. nin A.P .nin solunda bulunduğudur. Bu kıyaslamadaki «sağ» ile «sol»un ne mana ifade ettiğini kelimelerin tarifiyle anlatacak yerde, CHP. için, bunu görüşlerini, programım, »kirlerini ve tasavvurlarını söyleyerek millete bildirmek çok daha akıllı bir davranış olacaktır. Aksi halde, kendisi bakımından bu kadar avantajlı görünen seçim platformunu C.H.P., bir «sağ» ve «sol» tarifi meselesi haline getirecek, hem memleket bir şey kazanmayacak, hem de CHP. rakibiyle basa çıkamayacaktır.

A.P. nin istediği de, zaten bundan başka sev değildir.

Bugüne kadar A.P. ortaya hiç bir tez koymamıştır. Kıratıyla millete vaadi, eski DP. devri ne ifade ediyorsa onu aynen geri getireceğidir. O kadar. A.P. nin iktisadi politikası mı? D.P. nin iktisadi politikası olacaktır. A.P. nin sosyal görüşü mü? D.P. nin sosyal görüşüdür. A.P. nin din konusundaki tutumu mu? D.P. nin din konusundaki tutumu olacaktır A.P. nin dış politikası mı? D.P. nin dış politikasıdır.

Tabii bu, kolay bir kampanyadır. Akıldan ziyade muhayyeleye, hatıralara ve hislere dayanmaktadır. Türkiyede, hele üzerinden zaman da geçtiği ve diş kırarken duyulan sız, kaybolduğu için «Ah, ne iyiydik!» diye düşünen bir zümrenin bulunduğu muhakkaktrr. AP. bunlara «İşte, oyunu bize ver, biz gene öyle oluruz» demektedir.

Ama, bu zümrenin genişliği, çapı, tesiri mübalağa edilir, akıntıya kapılınacak olursa hata işlenilir. Gerçek şudur ki, biz, iyi değildik. Bugün iyi miyiz? Bugün de iyi olmadığımızı kabul etmek mecburiyeti vardır. Türk halkı asıl, iyi olmanın arzusu, iştiyakı ve hevesi içindedir. C.H.P bunun heyecanını yaralar bilirse, 10 Ekim seçimlerinde, belki kendisinin dahi hayal etmediği bir netice alabilir.

C.H.P. bu kampanyada fikirler söylemiştir. Devletçilik konusundaki görüşünü, açıklamıştır, Petrol konusundaki tutumunu, niyetlerini anlatmıştır. Güzel. Fakat bunlar kuru ve soğuk fikir planında kalmış, tartışmalarda havası yaratılamamış, canlı olamamışlardır. Renklendirilememişlerdir. Halka kadar indirilememişlerdir. C.H.P. için yapılacak şey» sanki hiç hücuma uğramıyormuş gibi sükünette, kendi bildiği, seçtiği yolu takiptir. Bununla, bu hücumlar, bilhassa solculuk, komünistlik ithamları hiç tesir bırakmıyor denilmek istenilmemektedir. Bunların tesiri aşikardır. A.P. liler her yerde, hiç. bir ithamda bulunmasalar, başlarını iki tarafa sallayarak ve büyük bir hulûs gösterisi içinde:

«-Ah, komünist olmayalım arkadaşlar, komünist olmayalım..» demektedirler.

Sanki, memleketi komünist yapabilecek varmış gibi.. Tabii bu kafa sallamaların «C.H.P. ye oy verirseniz, komünist oluruz» demek olduğunu, gözlerinin, içine bakılan muhataplar anlamaktadırlar. İşte, buna karşı başarılı mücadele ortanın solunun neresi, sağının neresi olduğunu anlatmak için çırpınma değil, bunların hepsini bir kalemde itmek cesaretini gösterip türk halkının kaderini değiştirme yönünde C.H.P. nin hesaplarını ortaya koymaktır. İnandırıcı tarzda, ikna edici tarzda, halkın anlayacağı tarzda.. Bu yapıldıktan sonra, o, A.P. lilerin, gözlerinin içine bakarak kafa salladıkları muhataplara bunlar gerçekleşmesin, düzen olduğu gibi devam etsin diye C.H.P. nin komünistlikle suçlandırıldığı anlatılırsa bakınız halk hükmünü nasıl verecektir.

Seçimlere gidilirken, ilkbaharda, C.H.P. belki de en fazla şanslı bulunduğu bir platformun üzerindeydi. Sağ mısın, sol musun tartışmasıyla A.P. bu platformu C.H.P. nin altından kısmen almış, onu savunma durumunda bırakmış, kampanyayı soysuzlaştırmıştır. A.P. nin işine gelenin bu olduğunu teslim etmek lazımdır. Bir laf kalabalığında 1965 Seçimlerini A.P. vurur. Açıklık ve berraklık sağlanırsa şansta olan C.H.P. dir. C.H.P. nin taktisyenleri bu havayı yaratmaya çalışmalıdırlar. Gözün gözü görmediği tozkoparan fırtınalar C.H.P. ye fayda vermez. Tam aksine, memleketin nereye gittiğini milletin farketmemesine yol açar D.P. devrinin restorasyonuna bu memlekette asla müsaade edilmeyeceğini iş adamlarıyla, parti idarecileriyle, hassas kalp sahipleriyle, profesyonel hesapçılarıyla herkes çok iyi bilmelidir. 1960'dan bu yana Türkiyedeki kuvvet dengesi değişmemiştir.

Dengenin değişmediğini göstermek için bir kuvvet denemesine fırsat vermemek, C.H.P. nin bir başka başarısı olacaktır.

parti getirecektir.

Zaten, basit bir hesabın ortaya koyduğu gerçek de budur. Her seçimde oyların yüzde 10'u küçük partilere gitmektedir. Geriye yüzde 90 kalmaktadır. Bir partinin, bu yüzde 90'ın yüzde 50'sinden fazlasını alması için ötekinin yüzde 40'in altına inmesi lâzımdır. Son mahalli seçimler ne A.P. de, ne de CH.P.'de böyle bir güç eksilmesi bulunduğunu göstermektedir. Gerçi kesin neticeler henüz resmen ilân edilmiş değildir. Ama öyle görülmektedir ki hemen her yerde hem A.P. ve hem de C.H.P. bellerini daha fazla doğrultmuşlar, buna mukabil hiç biri karşısındakini ezememiştir.

Bu, haftanın başında başka bir gerçeği parti merkezlerinin gözleri öönüne serdi. Demek ki, seçim ortadadır ve kim daha fazla gayret eder, yangın finişini daha fazla başarıyla geçerse yüzde 45'e o üstten yakın olacak, öteki bu hududun altında kalacaktır.

Cepheler alınırken

İktidarın bir parti tarafından tek başına alınmasının pek mümkün olmadığının ortaya çıkması, bu hafta bir takım kalemlere müstakbel koalisyonlar hakkında mürekkep sarfetmek imkânını verdi. Halbuki, bugünden söylenebilecek olan kimin kiminle koalisyon yapacağı değildir. Zira, bir defa Meclisteki kuvvetlerin tam olarak tayini, diğer taraftan o günün şartları partilerin idareci takımlarının hareketlerinde söz sahibi olacaktır. 1961 seçimlerinden sonra C.HP.'nin A.P. ile koalisyon yapacağı pek düşünülmüyordu. Ama, Başgilin Cumhurbaşkanı seçilmek istenmesinin doğurduğu krizin askeri komutanlarla Çankayada toplantılar yapılmasına yol açması, rejimin selâmetim bu koalisyona bağlatmıştır. Seçim sonrasının nelere gebe bulunduğu elbette ki şimdiden bilinmemektedir.

Ama bilinen, normal şartlar altında kimin kime oy vermeyeceğidir. Mecliste iki ana blok olacağı muhakkaktır: CHP. ve AP. Bunlardan hangisine kimler, kesinlikle oy vermeyecektir? C.H.P.'ye AP. ve MP. kesinlikle, Y.T.P. muhtemelen oy vermeyecektir. AP.'ye ise kesinlikle C.H.P.. C,K.M.P- ve T,İ.P, oy vermeyeceklerdir. Bu, basılarının sandığı gibi ya A.P, + MP. + Y.T.P., ya da CHP. + CKMP, + T.İ.P. koalisyonu demek değildir. Pek âlâ küçük partiler, büyüklerin Meclisteki sandalya sayısına göre, bunlardan birini, Hükümete iştirak etmeksizin destekleyebilir. Tıpkı, bir kısım Y.TP. lilerle Bağımsızların III. İnönü Hükümetini desteklemiş oldukları gibi.

Her halde seçim sonrasında ne olacağım konuşmak, bu seçim sonrası gelip çatıncaya kadar fazla erken sayılmakta devam edecektir.



A.P.'nin "Kır At"lı Genel Başkanlık koltuğu
Ya huyundan, ya suyundan ya da soyundan

A.P.

Sahibinin sesi

(Kapaktaki binici)

A. P Genel Başkanı Süleyman Demirel, arkasında Milli Eğitim Bakanı. Cihat Bilgehan ve Sağlık Bakam Faruk Sükan olduğu halde Başbakanlığın merdivenlerini ağır ağır inmeye başladı. Bekleşen gazeteciler derhal etrafını sardılar ve Muhalefet liderinin bir gün önce söyledikleri hakkında bir sözü olup olmadığım sordular. Demirel gülümsedi ve usta politikacılara mahSUS ihmalkâr edayı takınarak uzunca ve teknik terimlerle dolu bir demeci irticalen yazdırmaya başladı. Bir yandan da ağır ağır, merdivenleri inmeye devam ediyordu. Fakat ne yazık ki, etrafta bulunanlar için, bu etkili tablo fazla devam etmedi. Demirel dört basamak inmiş ve yarım sayfa kadar yazdırmıştı ki tekleyiverdi. Aksilik bu ya, demecin sonunu tamamlıyamıyordu. Bu sırada, bir kaç metre arkada kalmış olan Faruk Sükanın hızla Genel Başkanına yaklaştığı ve kulağına bir şeyler fısıldadığı görüldü. Bu takviye çok faydalı olmuştu. Demirel yine eski edasını takınarak, Sükanın bir-iki ufak mü dahalesi dışında, tamamen kendi kendine demecini yazdırdı.

Sonradan öğrenildi ki, Demirelin bir-iki ufak hatırlatma dışında, ezbere ve «su gibi» okuduğu bu de-

meç, yukarıdaki -odasında Sükan ve Bilgehanla ortaklaşa hazırlanmıştır. Ancak işin hazırlık tarafı kimseyi ilgilendirmedi ve «Demirelin İnönüye Sert cevabı" ertesi gün gazetelerin manşetlerine taht kurdu.

Olay, geçirdiğimiz haftanın ortalarında cereyan etti. Demirel ve arkadaşlarını nedense fazlaca celallendiren husus, CHP Genel Başkanı İsmet İnönünün, bir gün önce İstanbulda yaptığı basın toplantısında Kıbrıs meselesine de temas etmesi ve Türkiyedeki İktidardan ziyade Lefkoşe ve Atinadaki hükümetleri tenkit ederek. Türk Hükümetinin alacağı enerjik tedbirleri Muhalefetin, destekliyeceğini söylemesiydi. İnönü bu arada, Makariosun emrivakilerinin kabul edilemiyeceğini de ifade etmişti. Aslında iyi incelense, bu demecin, İnönünün muhalefete geçtiğindenberi Kıbrıs meselesinin çeşitli safhalarında gösterdiği ve hükümeti destekleme, kuvvetlendirme amacım güden davranışlardan ayrı bir özellik taşımadığı derhal ortaya çıkabilirdi. Fakat nedense, normal ölçüler içindeki bu demeç, AP üzerinde, kaba ete dokundurulmuş iğnenin tesirini yapmıştı. Demirel, büyük pozlar takınarak verdiği sert cevabında, Kıbrıs meselesinin İktidarla Muhalefet arasında polemik konusu yapılmak istendiğini ileri sürüyor, «Kıbrıs meselesinin bugünkü hali 'bizim, hükümet olarak devraldığımız zamankinden çok daha iyidir!» diye bir inci savuruyor ve ardından, bir zamanların konuştu mu mangalda kül bırakmayan politikacısını hatırlatırcasına, Muhalefeti tehdit ediyordu:

«Bu meselenin, sorumluluktan kurtulup, IV. Koalisyon Hükümetine nasıl devredildiğini unutup, bir endişe yaratmadığını, aksine, memnuniyet uyandırdığını ortaya koyuyordu. İnönü bu demecinde, Kibrisin IV. Koalisyona, Sovyet müdahalesi bertaraf edilmiş ve bağımsız, federasyona imkân veren bir çözüm yoluna açık şekilde devredildiğini de hatırlatarak, Makariosun son emrivakileri ile meydana gelen ve henüz bir mukabil tedbir alınamayan bugünkü durumla mukayese yapmak isteyenlere iyi bit. dayanak noktası veriyordu. Gerçekten, Makariosun tarafımızdan cevapsız bırakılan son emrivakileri Kıbrısta son derece aleyhimize bir durum meydana getirmiştir.



Demirel, A.P'ye yeni katılan CK.M.P.li Bakanları öpüyor
Taze kuvvet!

bir münakaşa konusu haline getirilmesi halinde, söyliyecek çok şeyimiz vardır...»

Ben yapmadım Beis Bey!

Demirelin bu kabadayılık gösterisi, hemen ertesi gün, İsmet Paşadan gerekli sertlikteki cevabı aldı. İnönü, AP Başkanının söylediklerinden bundan sonraki söyliyeceklerinin anlaşıldığım alay yollu belirtiyor ve «Ne söyleyecekse, hazır seçim varken hepsini söylemeye kendisini millet önünde davet ederim.» diyerek, İktidarın tehdidinin Muhalefet üzerinde en küçük

Demirel geçen hafta Cuma günü, İsmet Paşaya ikinci bir cevap bulabilmenin telâşını yaşadı. Yine üçler-Sükan, Bilgehan, Demirel- tarafından hazırlanan ve basına verilen bir demeçle Kıbrısın fiilen yunan işgaline İnönü zamanında girdiği, Muhalefet liderinin sinirlilik ve hırçınlık içinde konuştuğu, tenakuzlara düştüğü iddia edildi ve İktidarın polemiğe girmemek için sözü uzatmak istemediği müftehirane belirtildi. Ancak bu cevabın, Başbakanlık merdivenlerinde veri-

len ilkinden hiç bir farkı yoktu. Demirel yine sözü eğip büküyor ve «Kıbrıs zaten İnönünün devrinde kaybedilmişti» demeğe getiriyordu. Demirelin bu davranışı, çok kimseye bir Nasreddin Hoca hikâyesini hatırlatmıştır. Yüzüğünü karanlık bir yerde kaybeden, fakat orada aramak kendisine zor geldiği için gidip sokak fenerinin altında arayan Hoca ile, kendi zamanlarında meydana gelmiş olan bir durumun sorumluluğunu altı-yedi ay öncesine mal etmeye çalışan AP'liler arasındaki benzerlik gerçekten ' dikkati çekmektedir. Tartışma bu havaya girince, sorumluluk örneği yine İnönüden gelmiştir. CHP Lideri, Başbakanın yurttan ayrı kaldığı günlerde böyle bir münakaşanın, milli menfaatleri zedeleyebileceğini hatırlatarak. Demirelin bir demogojik havaya soktuğu tartışmayı, Ürgüplünün dönüşüne tehir etmiştir.

«Tavuk kaza özenirse..»

Süleyman" Demirelin Kıbrıs konusunda ettiği bu sözler, onun. AP gövdesinin başına kondurulalıberi CHP'ye ve onun tecrübeli liderine yönelttiği ilk direkt hücumdur. Demirelin bugüne kadarki politikası, dolaylı yollara dayanan, teke tek çatışma ihtimali olduğunda derhal geri çekilen ve hattâ dönüş yolları arıyan bir politikadır. Meşhur Karadeniz gezisinde CHP'yi komünistlikle itham etmeye kalkan Demirel, Kemal Satırın sert cevabı karşısında, halkoyunun gözleri önünde aşikâr bir dönüş yapmaktan bile kaçınmamıştır. Bu yüzdendir ki, Demireliri, son davranışı biraz da hayret uyandırmış ve şu soru politik çevrelerde sorulmuştur:

—Demirel şahsiyet mi değiştiriyor?»

Ancak, meselelerin biraz teferruatına ve Demirelin bulunduğu ortamın azıcık perde arkasına uzanılırsa, durumun böyle olmadığı anlaşılacaktır. Demirel şahsiyet değiştirmemiştir. Ama olaylar ve şartlar değişmiş ve «politikada şekilsiz» Demireli böyle bir çıkış yapmaya zorlamıştır. Adalet Partisinin bünyesi ve varoluş sebepleri bilinmektedir. Bir DP'li kitlenin içinde duyduğu kini kanalize etmekten başka bir dayanak noktası ve fikrî temeli olmıyan AP, son dört yıl içinde de oyunu aldığı fakir seçmenlere gerçekten hitap edecek bir görüş silsilesine ulaşamamış, hatta tersine, bir «Tüccarlar Klübü» haline gelmiştir. Bu durumda partinin tek silahı ve etki gücü, CHP düşmanlığım ve 27 Mayıs aleyhtarlığını tahrik etmekten İbaret kalmıştır. Hele seçim düzeyine girilince, bu partinin varlığını koruyabilmesi ve iddiasını devam, ettirebilmesi tek bir şarta bağlanıvermiştir: D.P. nin' havasını ve sloganlarını tazelemek!..

Bu bakımdan AP teşkilâtı, seçim kampanyasına girildiğinden itibaren devamlı enjeksiyona ihtiyaç hisseder duruma düşmüştür. İşte Demireli sertliğe iten ana sebep budur. AP gövdesi, 27 Mayıs öncesindeki konuşmalarında ve ithamlarında ölçüsüz, İnönü derken ağzı köpüren Menderesin liderler seviyesindeki kıran kırana vuruşmasını özlemektedir.

Demirel Genel Başkan seçildiğindenberi, onun yumuşaklığına,politik şekilsizlikrine mazeret olarak AP kitlesine takrarlanan «Siz Demirelin şimdiki yumuşaklığına bakmayın, iktidara gelince onun elinin ne kadar demirden olduğunu göreceksiniz!» sloganı seçim sath-ı maili ne girildikten itibaren etkisini kaybetmiştir. Bunun yanında, AP Genel İdare Kurulunda Kadri Eroğan Cevat Önder gibi müfrit üyelerin. Teşkilâttan da güç alarak Demirele yaptıkları baskı onu bu istikamete itmiştir. İnfilâkin sebebi ise, Makariosun son ' dalaverelerinden sonra işin ciddiyetini farketmekten *ve* Adanın kendi İktidarları devrinde elden gideceğini ve sorumluluğun sırtlarında kalacağını hissetmekten doğan asabiyettir. Demirelin İnönüye Menderesvâri, fakat onun çok başarısız bir taklidi olmaktan ileri geçemeyen bir beceriksizlikle yönelttiği hücumun arkasındaki itici sebepler bunlardır.. Demirelin bu işi ağzına yüzüne bulaştırmasının sebebi de, insanların hemen -bir kararla şahsiyetlerini değiştiremiyeceklerinin ve bu hususta kendilerini zorladıklararı takdirdeyse mutlaka gülünç duruma düşeceklerinin tıbbi] bir gerçek oluşudur.

Pıt pıt «der yüreği

Son günlerin <<Kahraman politikacı>>sı Demirelin gerçek kişiliğine ait olay ve örnekler artık gizli kal-



ADAY YOKLAMALARI Partilerde bu ayın 29'una, yani yoklamaların yapılacağı güne kadar her şey bir tek nokta etrafında dönüyor: Yoklamayı kazanmak. Şimdi Ahmet, Mehmet vardır. CHP., A.P. yoktur. Bunlara sıra, ancak zarlar atıldıktan sonra gelecektir. Yoklama adayları, içlerinde, bölgesini ancak böyle günlerde hatırlayanlar dahil, yurt sathına dağılmışlardır. Bölgelerinde dört yıldan beri durmadan faaliyet gösterenler ise şimdi liderlerinin, genel merkezlerinin havasını almaktadırlar. Seçim kampanyası sırasında bu havayı daha iyi aksettirebilmek , için.. Yukardaki resimde İnönü ve Satır ile birlikte görünen, bu tip adaylardan bir tanesi, Erzincanın Yusuf Ziya Âdemhanıdır.

mıyacak kadar çoğalmış ve birikmiştir. Hatta Demirelin ne biçim bir adam olduğu, daha Genel Başkan olmadan dahi AP'lilerce bilinmekteydi. Bu partinin kulislerinde Demirel hakkında ilk anlatılan olay şudur: Partinin taşlanması hadiseleri sırasında AP Genel idare Kurulu üyesi bulunan Demirel ,gösteriler sokaklarda başladığında İdare, Kurulundan palamarları çözüveren en ihtiyatlı AP'li olmuştur. Gösteriler; sırasında yapılan bir Genel İdare Kurulu toplantısında partiden uzaklaşmayı kafasına koymuş olan Demirelin ileri sürdüğü ge--rekçe gerçekten ilginçtir. Demirel aynen şöyle demiştir. «Bu memleket te ne mal, ne can emniyeti kalmıştır. Benim ne feda edilecek malım, ne de canım var.»

Böylece tehlikeden çok uzaklara çekilen ihtiyatlı iş adamı, bu arada parti ile ilişkilerinin iyice çözülmemesi için arada sırada telefon ederek, «Bugün geçmiş olsuna gelecektim ama, maalesef işim çıktı» diye bahaneler göstermiştir. Nihayet olaylar yatışmış ve Demirel, *o* zaman taşlanmış ve tahrip edilmiş olan Yeni İstanbul gazetesinin Ankara Bürosuna, Mehmet Turgutla birlikte, «geçmiş olsun»a gitmiştir. Fakat aksilik, Demirel kahvesini yudumlarken «Geliyorlar!» diye canhıraş bir feryad yükselivermiştir. Kahraman Demirelin bunun üzerine yaptığı iş, zemin katta bulunan büronun arka penceresinden iri gövdesini dışarı atarak, kan - ter içinde, tabanları kaldırmak olmuştur. •

AP Genel Başkanının son Karadeniz gezisi dönüşünde Samsundan Ankaraya gelirken yaptığı da fazlasısyla ilgi uyandırmıştır. Uçağa binildiğinde bütün AP'liler ve gazeteciler ön taraflara yerleşmişler, fakat Demirel, önlerde yer olduğu halde, uçağın en arkasına, kuyruk kısmına oturmuştur. Kendisinin uçak seyahatlerinde daima bu itiyada uyduğu anlatılmaktadır. Bu itiyad, bir başka Genel Başkanın -Tanrı akıbetini benzetmesin- itiyadını ve bu itiyadı sonucunda bir uçak kazasından kurtularak peygamberliğini ilân edişini hatırlatmaktadır. Demirel böylece, aşırı ihtiyatının yanında, bazı örneklere titizlikle riayet eden bir adam olduğunu da göstermektedir. Bu örnekler, tabiatiyle ,27 Mayıs öncesine aittir.



Demirel Başbakanlık önünde gazetecilerle

"Bir doksun, bin ah dinle.."

Tehlikeli alâkalar

Demirelin 27 Mayıs öncesiyle ilgisi artık bilinmektedir. Bu dergide, kendisiyle Genel Başkan seçildiğin de yapılan bir mülakatta, 27 Mayıs öncesinin iktisadi uygulamasına ne derece şiddetle bağlı bulunduğu açıkça ortaya çıkan Demirel, herhalde, bu ilgisinin yarattığı tehlikenin farkında değildir. Yoksa kendisinin ne derece pek olduğu bilinen yüreciği, bu derecede büyük risklere atılmasına elvermiyecektir. Yakınlarından alınan bilgiye göre Demirel, gerçekten bu konuyu hafife almakta ve meselâ 27 Mayısı şöyle izah etmektedir :

«— Bu bir. kazadır. Yola devam edilirken tanka çarpıldı. Fakat yola devam edilecektir.»

Demirel yola devam edileceğini böylece ifade ettikten sonra, ilk zamanlar gösterdiği ihtiyatı ve yumuşaklığı izah etmenin formülünü de bulmuştur. Bu formül, şöyledir :

«— Önce şu tüfeklerini susturalım. Sonra tüfeklerini duvara dayayıp uyusunlar, o zaman hesap sorma günü gelecek!...»

Elbette ki bu çeşit izahlar, çok «özel» ve «mahrem» şartlar teşekkül ettiğinde yapılmaktadır. «Yâr-ü ağyar»a karşı ise Demirel mütedil, 27 Mayısa hürmetkar, Plâna inanmış bir hüviyette görünmeyi çok iyi becermektedir. Hatta bu ikili oyunun âşinâlarından bir eski AP'linin AKİS'çiye naklettiği bir gözlem, Demirelin eski bizans politikacılarının usûllerine ne kadar yakın olduğunu göstermektedir. Eski AP'li, bizzat tanık olduğu «uygulama»yı AKİS'çiye şöyle anlattı :

«— Demirelin evinde, ziyaretçilere göre değişen resimler ve dekoratif araçlar vardır. Meselâ ziya-

Kulağa Küpe

Bizimki gene mal oldu

Şu Mümtaz Faik Fenik, hiç adam olmayacak. Bunun adı "Şah mat oldu Mümtaz"dır. Zira üstad, hem de D.P.'nin resmî organı Zaferin Başyazarıyken bir pot kırmıştı ki bütün hariciye o potu tamir etmek için seferber olmuştu. Musaddık Şahı Romaya kaçırınca "Şah mat Oldu Mümtaz" Şahın aleyhinde ve Musaddıkın lehinde dayanmıştı. Yazısının adı da "Şah mat oldu" idi. Sonra, tabii Şah Tahrana dönmüş, Mümtaz Faikin Musaddıkı da hapishaneyi boylamıştı.

Hani, A.P.'nin "Bakanlar Manevrası" oldu ve A.P. ile onun çiçeği burnunda lideri şapa oturdular ya, işte o günlerde "Şah mat oldu Mümtaz" bir başyazı patlattı: Eski C.K.M.P. ti Bakanlar elbette ki istifa etmeyeceklerdi!

Adamlar, hem de hemen o gün istifa etmezler mi?

retçiler AP'li veya eski DP'li ise, şöminenin üzerinde Menderesin *gümüş* çerçeveli büyük bir resmini görürler. Resmin üzerinde, aslında iliştirilmiş, fakat gerektiğinde çıkarılabilen bir kâğıt ye kâğıtta şu yazı vardır: 'Büyük şehidimiz'... Ziyaretçiler daha değişik ve 27 Mayısa yakın kişilerse. bu defa aynı yerde Gürselin bir resmini göreceklerdir...»

Demirel işte bu politikanın adamıdır. AP'nin başına getirilişinin ana sebeplerinden biri de budur. Eski' DP'liler ve sermaye çevreleri, kendilerine, Bilgiç gibi zaman zaman itiraz etmiyecek, tehlikesiz bir adam aramışlar, bunu Demirelin şahsında bulmuşlar ve umumî vekâletnameyi ona vermişlerdir. Simdi Demirel ve etrafı bu umumi vekâletnameye dayanarak enine boyuna politikalarını uygulamaktadırlar. Demirelin etrafındaki kişiler kendisine bu hususta elden gelen yardımı esirgememektedirler. Genel Sekreter Orhan Süersan, geçenlerde Trabzon da, partililerle yaptığı mahrem bir toplantıda, «memleket meseleleri» olarak şunları söylemiştir :

<<— Sizlere müjdeler olsun!... Sayın Celâl Sayarın hasta olduğuna dair şayialar doğru değildir. Kendisi tamamen sıhhat ve afiyettedir. Memleketimizin önemli meselelerine dair ikinci müjdem de şu: Menderessin çiftliğini kurtarmak için vatandaşların yardımları devam etmektedir. Ancak, bu kifayet etmezse, sayın Demirci çiftliğin parasını ödeyecek ve ailesine hediye edecektir!...»

...ve çevresi

Demirelin kişiliğinin diğer bir yanı da, bazı kişilere gereğinden fazla önem atfetmesi ve onların tesir sahasına girmesidir. Tabii bunların başında, büyük sermayeyi temsil eden kimselerle, eski DP lileri gelmektedir. Demirelin başmüşavirlerinden biri-ekonom:ik konularda, büyük sermaye ile hem servet, hem de akrabalık bakımından yakın ilişkiler sahibi olan Nihat Karavelidir. Nihat Karaveli, 27 Mayıs öncesinde Memduh Yasa devrin Başvekiline ne kadar yatan ve onun gözünde ne kadar önemliyse, bugün Demirelin nezdinde aynı öneme sahiptir. Bir diğer müşavir ise -politika ve basın konularında - Adalet gazetesinin sahibi ve Genel Yayın Müdürü Turan Dilligildir. Demirelden, Samsun listesinden milletvekili olmak üzere kesin söz aldığı bilinen Dilligil, bunun karşılığım gerek nasihatleri, gerekse gazetesinin yayını ile ödemektedir. Dilligilin 27 Mayıs ve Ordu aleyhine yaptığı neşriyat herhalde Demireli fazlasıyla memnun etmektedir. Bu gazetenin son günlerde yayınladığı bir makale Dilligilin Demireli ne derece desteklediğini gösterecek niteliktedir. 7 Ağustos günlü Adalette yayınlanan «Köroğlu Bolu Beyinden Kır at ile Babasının intikamını Nasıl Aldı?» başlıklı yazı fazlasıyla firaklıdır. Bir kere, bu yazıda Demirel Köroğluna benzetilerek kahramanlaştırılmakta. Menderesin oğlu yerine konularak kutsallaştırmakta, üstelik «intikam» fikri de bu dâhiyane kompozisyona katılmaktadır.



Demirel ve Sükan Liderler toplantısına geliyorlar

Oyun sökmedi

Demirelin nazarında fazlasıyla önem kazanmış olan bir başka zümre de, mühendis ve müteahhitler zümresidir. Daha Demirel AP'ye yeni Genel Başkan olduğunda, bir gazetesinin müteahhit sahibi, gazetenin İstihbarat Şefine telefonla şu direktifi vermiştir:

«—Demireli destekleyin, manşette, hattâ sürmanşette gösterin. O hele bir başımıza gelsin, çuvalları dolduracağız kaptan, çuvalları

Demirel diğer müteahhitlerle de son derecede sıkıfıkıdır. Meselâ eski müteahhit Mehmet Turgutun ortak olduğu Santes ve Güriş şirketlerinin, çok sayıda kârlı işi bu yakınlık sayesinde elde ettikleri ve son zamanlarda bu şirketlerin daha büyük, daha kârlı işleri alabilmek için mevzu değiştirdikleri iş çevrelerinin taze haberidir.

Demirelin mühendislere karşı meslekten doğan özel bir ilgisi vardır Kendisi siyasete atıldıktan sonra da Parlâmentoda bir «Teknograc Grup» kurmaktan, Türkiyeyi mühendislerin kurtaracağını tekrarlamaktan kaçınmamıştır. Nitekim kısa bir süre önce Ankarada, yurdun çeşitli bölgelerinden gelen çok sayıda mühendis toplanmış ve bunlar Demirel ile grup grup görüştürülmüşlerdir. AP Genel Başkanının bu mühendislerin çoğuna mebusluk vaadettiği ve böylece müstakbel «Parlâmento Teknogradları Grupu»na doğru ilk adımı attığı ifade edilmektedir. AP kontenjanından mebusluğu muhtemel mühendisler arasında Elâzığ D.S.İ Bölge Müdürü Recai Kutan ile Bursa Bölge Müdürünün isimleri şimdiden yayılmıştır.

Türkiyeyi bu «Teknograd Grupu» ile kurtaracağını düşünen bu politikacının en büyük merakı, ekonomiden bahsetmektir. Demirelin havzan olduğu ve sık sık ismini ettiği fikir adamı, maalesef çağdaş birisim değildir. Başbakan Yardımcısının en hayran olduğu kimse, Amerikan Cumhurbaşkanı Abraham Lincoln'dur!.. En sevdiği yemek ise fırın makarnadır!

«Karıncanın kanatlanması..»

Demirel bu şartları, bu özellikleri ve bu cesareti ile Genel Başkanı bulunduğu AP'yi iktidara getirmeye çabalamaktadır. Bu yolda seçtiği usûller kendi kapasitesine uygundur. Sadece, ferdî çıkışları ve

«Atın İntikamı»

İkinci Demirkıratın AP. tarafından amblem diye niçin alındığı, sükûn içinde geçmesi bu kadar arzulanan seçimlerin arefesinde memleketin dört bir tarafında başlayan A.P. propagandasıyla açığa vurulmaktadır. Bu propagandanın, beyaz üzerine siyah olarak, hem de başkentte ve herkesin gözü önünde, bir A.P. organında fütursuzca yapılması memleketin dört bir tarafında neler yapıldığının işaretini ve ispatını teşkil etmektedir. Adalet Gazetesinin 7 Ağustos 1965 tarihli sayısında bir A.P. yetkilisi, Maraş Senatörü Nedim Evliya, imzasıyla, A.P.'nin kazanacağı bir seçimin sonucunda İsmet İnönünün idam edileceğini, hedefin bu olduğunu bildirmiştir. Aynı gazetenin başka bir yazısı şudur: Köroğlu Bolu Beyinden "Kır At" ile Babasının İntikamını Nasıl Aldı? Tırnak içinde yazılmış bu "Kir At"ın, D.P.nin oğlu A.P.nin yeni kıratı olduğunu anlamamak için gözlerin ya kinle, ya ihtirasta, ya da bazı kalemler gibi parayla dolmuş bulunması lâzımdır.

İkinci Demirkıratın binicileri ve onların üzengilerini tutanlar, pek de masumane "Canım, bir attan ne olacak? Bir attan bu korku ne?" diye adam kandırmaya çalışırlarken AP. yetkilisi senatörün "İşte İnönü" diye yazdığı şudur:

İnönü'nün son devrelerdeki vaziyeti, her gün dünkünden fazla ve yarınkinden eksik olmak üzere görülmemiş bir haya düşkünlüğü şeklinde ifade edilebilir.

Eskiler "Haya" yi bir perdeye benzetirlerdi ve insafları kararmış şahıslar hakkında "Haya perdesini yırtmış!" tâbirini kullanırlardı. Bu ifade, İnönü için zayıftır. O, haya beldesinin tunç kapısını devirmiş ve içindeki vicdan emteasını yağmaya vermiş bir hüviyettir.

Fakat bu lisan dahi, A P. yetkilisi için kâfi değildir. Bakınız:

Eğer Milleti İnönü bahsinde dile getirmek mümkün olsa hakkındaki Millî Gayzın formülleştirilebilmesi için yeni bir lügat tertiplemek icabeder.

Sonra, devam ediyor;

Miralay İsmet beyliğinden Milli Şefliğine ve Muhalefet kahramanlığından son Başbakanlığına ve bugünkü edasına kadar hayatı daima lüpçü nailiyetier ve tesadüfi mahfuziyetlerle dolu olan bu meccani erişler kahramanı 1939 -1965 arası bütün felâketlerimizin âmili ve bütün saadetlerimizin engelleyicisi olmak vasfını gizleyebilmek için "Yavuz hırsız ev sahibini bastırır" kabilinden korkunç bir hayasızlık metodundan başka çâre bulamamıştır.

Nihayet, AP'nin, kazanacağı seçim sonrası programı:

Netice şudur ki: İnönü, suni ve meccani tarafından taşıdığı burca Millî şeref madalyalarına rağmen son devrelerde girdiği tutum bakımından, artık bir Millî kahraman değil, bir Millî felâket olduğu hakikatim en cahil bir çobandan bile gizleyemeyecek hale gelmiştir.

O'nu ve Türk milletini temizleyecek ve kurtaracak olan şeyin ne olduğunu- ancak Allah bilir.

Şakavet devrinden kalma, alıştırılmış gediklileri sayesinde CHP nin seçimlerde bir şey göstereceğini sanan İnönü bilmelidir ki, öz adamları da dahil, bu Millete gerçekten hür ve serbest olduğu kanaatinin verildiği gün alabileceği millî imza tek kelimeliktir:

İDAM!..

İdamına, Padişahın Şeyhülislamı tarafından Atatürk ve öteki arkadaşları gibi fetva verilmiş, Menderesten "İdam sehpalarının kurulabileceğini unutma!" tehdidini alıp ona "İdam sehpası kuruldu mu, onda kimin sallanacağı belli olmaz" mukabelesinde bulunmuş İnönünün kılı, bu yeni Demirkırat kuyruğuna yapışmış zıpçıktıların hamam şarkılarından kıpırdayacak değildir. Kendilerinden, Köroğlunun "Kır Atı" ile intikam alınacağı ilân edilen kuvvetlerin de bir endişeleri yoktur. Kuvvete başvurulma saati geldi mi, bunun kimde olduğa kolay ve çabuk görülür.

Ama, şimdiden bu lisan ve şimdiden bu tehditler! İkinci Demirkırat bunun için AP'nin sembolü, Yüksel Menderes bunun için A. P. nin adayı yapılmıştır.

Yok mudur bir akıllı adanı, bu A.P.'ye, akıbetinin D.P. olacağını söylesin? Yok mudur bir akıllı adam, AP.'ye oy vermeyi düşünenlere, A.P. ye oy vermenin, A.P'deki bu kafayla memleketi nereye götüreceğini anlatsın?

cesareti gerektiren hallerde güçlüklere; uğrıyacağı anlaşılmaktadır. Yoksa «Kırat»ın sırtına iri gövdesiyle rahatça yerleşmesi, elindeki iktidar gücünü rakip gördüğü partileri kapattırmak veya gücünü azalt mak" için rahatça kullanması-Yüksek" Seçim Kurulunun resmî mercilerin' sorularını cevapsız bırakacağı yolundaki son bildirisi çok ilginç tir!- kendi özelliklerine fazlasıyla uymaktadır. Etrafındakiler ve Demirel, iktidar spazmlarına iyice yakalanmış görünmektedirler. Seçim sonuçlarından bahsederken mangalda kül "bırakmamakta ve asgari 225 mebus çıkaracaklarından söz açmaktadırlar.

Ancak işleri o kadar kolay da değildir. Partilerinin bünyesinden doğan problemler kendileri için en büyük engeldir. Bugünlerde AP için deki adaylık mücadelesi kıran kıranadır. Bölgelerde kazanamıyanların yaratacakları bölünmeleri bu partinin kolayca Önleyeceği sanılmamalıdır.

Bir önemli mesele de, Genel Merkez Kontenjanı olarak kullanılacak 23 milletvekilliğinin ne şekilde bölüştürüleceğidir. Şimdiden o kadar çok kimseye söz verilmiştir ki -Demirelin bir özelliği de, yapacağı veya yapamıyacağı her konuda- rahatça söz verebilmesidir- 29 Ağustostaki yoklamalardan sonra açıklanacak olan Genel Merkez Kontenjanı listesi mutlaka fırtınalar koparacaktır. Genel Merkez Kontenjanından söz verilenler arasında Dışişleri Bakanı Hasan Işık -bağımsız olarak, Cumuuriyet gazetesinden Ali Abalı, Talât Asal, çok sayıda sendikacı, Teknograd Grupu meydana getirecek mühendisler, bölgelerinde zayıf Genel İdare Korulu üyeleri ve çok sayıda mebus bulunmaktadır.

Son Büyük Kongrede beliren ikilik, Demireli uğraştıran bir başka zorluktur. Gerçi Demirel yönünden gelen, «mebusluğunu bazı şartlarla destekleriz» şeklindeki kapalı tehdit, Bilgiçin tamamiyle teslim olması ile sonuçlanmıştır. Fakat Bilgiçin etrafında bir zamanlar toplanmış olan 20-25 müfrit, Demirel için hâlâ bir tehlikedir. «Süleyman Bey»in, aralarında. Hami Tezkan, Hasan Aksay ve Sadi Pehlivanlıoğlu gibi isimler bulunan bu Grupun Parlâmentoya girmemesi - için her türlü tedbiri aldığı ifade edil-

inektedir.

AP seçim plâtformuna işte böylece doludizgin girmiştir.

AP'liler seçimde ne kadar sertleşirlerse o kadar parsa toplıyacaklarını ummaktadırlar. Bu hesap kendilerince doğru olabilir. Yalnız son günlerde üç-dört cenahtan kalkıştıkları kin ve intikam hücumlarının ve «Kırat» teşebbüsünün tehlikeleri de yine bu parti içindir. Bir MP'li yetkilinin, «Dördüncü Koalisyonla ihtilâl tehlikesi ortadan kalkmışken, Kırat ile tehlike avdet etmiştir» şeklinde özetlediği gerçek de Damoklesin kılıcı olarak bu partinin başının üzerinde sallanmaya başlamıştır. Rüzgar ekenin fırtına biçeceği sözü önümüzdeki günlerde AP'nin geçireceği maceralarla herhalde bir defa daha doğruluğunu ortaya koyacaktır.

Hükümet

Oyun içinde oyun

Geçen hafta Hükümet içinde başlayan ve Ürgüplünün Moskovadan dönüşünü takiben bir takım yeni gelişmelere gebe kriz gündelik gazeteleri çok meşgul etti. Fakat işin içyüzünün anlatıldığı söylenemez. Bu, çok taraflı bir oyun, daha ziyade oyun içinde oyun oldu. İlk gayretler A.P.'den ve onun lideri Demirelden geldi, Demirel Cumhurbaşkanı Gürsel ve Başbakan Ürgüplünün desteğini sağladı, fakat Türkeş Ve Bölükbaşının indirdikleri darbeye mukavemet edemedi, yenildi ve sindi. Bunda Silâhlı Kuvvetlerle ilgili olarak yaratılmak istenilen bir efsanenin dağıtılma" da rol oynadı. 1-kinci perdede, ilk perdenin müttefikleri Türkeş ve Bölükbaşı karşı karşıya geçtiler. Türkeş ikinci perdede de galip geldi. Bu sefer Bölükbaşı bozuldu. Üçüncü perde, Ürgüplü dönünce açılacaktır.

Koalisyonun başında dolaşan kazanın ilk belirtisi, haftanın başında Pazartesi günü, ilk toplantısını yapan CKMP Genel Yönetim Kurulunda ortaya çıktı. Yeni CKMP'liler ummadıkları bir sürprizle karşılaştılar. Tantanalı. kongreden sonra "Kahraman Başbuğ" edasına bürünen emekli Albay, ilk ültimatomu, yeni Yönetim Kurulu toplantısı başlamadan önce kendi taraftarlarına verdi:

»— Kravatsız arkadaşlar lütfen kravat takıp gelsinler!.."

Bu ültimatomdan sonra, güneşli bir Mayıs sabahından itibaren kader birliği yaptığı arkadaşlarından ikisi. Muzaffer Özdağ ile Mustafa Kaplan, başları önlerine eğik, toplantının yapılacağı salonu terkettiler ve yarım saat kadar sonra, kravatlı ve üzerlerine çekidüzen vermiş olarak Genel Merkeze döndüler.

Bu yüzden yeni Genel Yönetim Kurulu, önceden tespit edilen toplantı saatinden 45 dakika geç olarak, saat 14.45'de, 28 üyeden 9 noksanı ile toplanabildi.

Toplantının başladığı sıralarda, Genel Başkan adayı Ahmet Tahtakılıç, kendisini telefonla arayan gazetecilere, yeni Genel Başkana gönderdiği

Namus zoru

Adam, Menderesin Örtülü Ödenek Fareliğinden başladı. Sonra, Millî Birlikçilerin '- "Gitmeyin Aslanlarım"cılarından oldu. Arkadan, Talât Aydemirde Kolağası Mustafa Kemâli keşfetti ve ona -'Haydi!" dedi. Baktı, solculuk revaçta, tuttu sosyalist oldu ve etrafına, bugün komünist dediği takımı topladı, zengin ve zenginlik aleyhtarlığına koyuldu. Başyazılarıyla, karikatürleriyle, fıkralarıyla..

Fikir mi?

Hayır! Otomobilinin benzin parası derdi.

Şimdi," Özel Sektörcülerin sıkılarından oldu ve İsmet Paşayı bile Moskova sirkinin aslanı yaptı. Tam, tip! Hani son yıllarda çok görüldü ya..

Ama, büyük Allahım, sen nelere kadirsin! Bizim tip, geçenlerde saf saf sormuyor ma:

"— Namuslu olmak kolay mı?"

"nazikâne" bir mektupla, en çok oy alarak seçildiği Genel Yönetim Kurulu üyeliğinden istifa ettiğini bildiriyor, "Eskiler" adı altında Türkeşe cephe alan arkadaşlarıyla birlikte alacakları kesin kararı ertesi gün açıklayacaklarını ifade ediyordu.

Gizli görüşmeler

O gece, Tahtakılıçın Kızılayda, Atatürk Bulvarının 179 numaralı apartmanındaki dairesi önemli görüşmelere sahne. oldu. Partinin eski Genel Başkanlarından ve o sırada Milli Savunma Bakanlığı görevini deruhte etmekte olan- Hasan Dinçer, Köy İşleri Bakanı Seyfi Öztürk, Anayasa gereğince Adalet Bakanlığı görevini bir süre önce bağımsız bir Bakana -ancak, bu yeni Bakanın da bağımsız olmadığı yolunda kuvvetli iddialar mevcuttur-devreden İrfan Baran, eski Genel Başkan Ahmet Oğuz, Millet Meclisinin CKMP'li Başkan Vekili Nurettin Ok, Veli Başaran, Mehmet Kesen, Rasim Hancıoğlunun katıldığı ve geç saatlere kadar süren toplantı sonunda partiden istifaya karar verildi. Kaleme alınan ortak istifa mektubu ise ertesi sabah yeni Genel Başkana gönderildi.

CKMP'siz hükümet

Salının kavurucu güneşi, öyle tahmin edilir ki, Başkentte en fazla Başbakan Ürgüplüyü terletti. İçinde CKMP'li iki Bakanın da bulunduğu toplu istifa, IV. Koalisyon- Hükümetin de ortaya yeni bir mesele çıkarıyordu: CKMP'den istifa eden iki Bakan Kabineden de ayrılacak mı?..

Olayların önemli gelişmeler kaydettiği bu safhada. Koalisyonun ana' partisi- ve sorumlusu- AP'nin, istifa eden Parlamento-üyeleri ile iki Bakana sahip çıktığı, görüldü.

Aslında bu, hemen alınmış bir vaziyet değildir. Eski CKMP'lilerle AP arasında, hem de liderler seviyesinde, başlayan temasların tarihi eskidir. CKMPnin partileri içinde savaşı kaybetmiş köhne simaları Bölükbaşıdan sonra" partiyi tarnamile kendilerine benzetmişler, yani ona önce şahsiyetini kaybettirmişler, sonra da AP'nin emellerine hizmet edecek bir teşekkül haline getirmişlerdir. Partiyi AP'ye dev redenlerin AP listelerinden aday gösterilmeleri mukalbilinde yapılan plân şuydu:

Türkeşin başında bulunduğu CKMP nin koalisyon dışında bırakılması, bu arada.Kabinede kalan CKMP'li tek Bakan, Mehmet Altınsoyun istifaya zorlanması ve fakat:iki Bakanın görevlerine devam etmesinin sağlanması. Bu, AP için, seçim arefesinde göründüğünden de önemli sayılıyordu. - Zira Bakanlardan biri Milli Savunma Bakanıydı. Böylece denilecekti ki: Bakınız, -Türkeşe allerjisi olan Ordunun AP'ye allerjisi yoktur! Nitekim haftanın ortasındaki günlerde, Başbakan Ürgüplü ile AP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Demirelin de bulunduğu toplantılarda, iki Bakandan "vatan, millet ve memleket menfaatleri". gerekçesiyle istifalarının bir süre ge-

ciktirilmesi istendi.

Bu sıralarda Türkeşin, partisinden ayrılan iki Bakanın, koalisyon protokolüne göre, Hükümetten de çekilmesini istemekte direnmesi, Başbakanı iki cami arasında bıraktı.

Hükümet buhranıyla geçen günler, CKMP'nin; istifa etmemiş ve Türkeşe sadakatini Büyük Kongrede göstermiş Koalisyondaki tek Bakanı Mehmet Altınsoy için "uzun ve tükenmeyen günler" oldu.

Altınsoy bu ortamda, gazetecilerin, 'Hükümetin akıbetinin ne olacağı yolundaki sorularına, anında biriken terleri silerek:

"-Anamdan Bakan, olarak doğmadım ki-" şeklinde cevap verdi.

M.P oyuna katışıyor

Bu minval üzere başlayan "Hükümet • içindeki oyun"a MP'nin karışması gecikmedi. Koalisyonun bir kanadını teşkil eden MP'nin bu oyundaki başrolünü, her zaman olduğu gibi gene Bölükbaşı üzerine aldı. Liderler toplantısında önce, iki Bakanın Hükümetten de istifasında direnen MP, bunu sağladıktan sonra, desteklediği CKMP'ye cephe aldı ve Türkeşin Mil-- Savurana Bakanı adayına itiraz etti.

Bitirdiğimiz hafta Cuma akşamı yapılan Koalisyon partileri "liderleri toplantısına Bölükbaşının yerine MP'yi temsilen İsmail Hakkı Akdoğanın katıldığını gören 'gazeteciler' pek şaşırmadılar. Çünkü, bu çeşit "oyun içinde oyun"lu toplantılara Bölükbaşının katılmaması mûtaddandır.

O gece Akdoğan. Türkeşin en hararetli savunucusu oldu. Bölükbaşının hazırladığı ve Akdoğanın toplantıda okuduğu muhtıra, CKMP'Ii iki Bakanın Kabineden istifa etmesi gerektiğini savunması hususu bir yana, MP'nin, gerek Hükümet Başkanı ve gerekse Kabinedeki bir Bakanı ile anlaşmazlığını da açıkça ortaya koyması bakımından önemli oldu. Bir süre önce MP'de başlayan Bölükbaşı - Dorman anlaşmazlığı bu vesile ile bir defa daha su yüzüne çıktı ve bir taktik" olarak, bu meselede MP'yi CKMP'yi desteklemeğe zorladı, MP ileri gelenlerine göre, bugün Türkeşin içinde bulunduğu çıkmaza kısa bir süre sonra Bölükbaşı da düşebilirdi. Bu yüzden liderler toplantısına götürülmek üzere sert bir muhtıra hazırlanmalı, iki Bakanın Hükümet'ten çekilmesi için savaşılmalıydı. Ortaklığın bozulması pahasına da olsa, bu yapılmalıydı. Zira Bölükbaşı Dormanı MP'den kovdurmaya çalışıyordu. O takdirde bir teamül zaten mevcut olacakta.

Nitekim Hükümet içindeki buhran gözle görülür bir hâl almışken, MP'lilerin öne sürdükleri bir iddia da, Koalisyonun dört partiden değil beş partiden meydana geldiği iddiası oldu. İddiaya göre, Bölükbaşının TRT meselesi yüzünden istifaya zorladığı, sonuç alamayınca da partiden ihraç isteği ile Haysiyet Divanına sevkettiği MP'li Turizm ve Tanıtma Bakanı Zekâi Dorman CHP'liydi. Dorman, Hükümetteki icraatı ile -özellikle TRT meselesinde- CHP'li olduğunu kamuoyuna ilân etmişti. Böylece, başlangıçta dört partiden kurulan Hükümette ortak sayısı, TRT meselesinden sonra beşe yükselmişti. Bu hesap, son günlerde bir takım rakamlarla ziyadesiyle fazla uğraşan MP'li bir yetkili tarafından yapılmıştır. Böylece AP. CKMP. YTP ve MP'den başka CHP de Koalisyona fiilen katılmış olmaktadır!



Ürgüplü yeni Bakanlarla M.S. Bakanlığı önünde
Kriz atlatıldıktan, sonra

Bakan aranıyor

Liderler toplantısında Türkeşin görüşlerine MP temsilcisi Akdoğan ile YTP Genel Başkanı Alican da katılınca, mesele ya Koalisyonun, ya da AP'nin oynamak istediği oyunun bozulması niteliğini kazandı. Koalisyon ortağı küçük partilerin aynı görüşte ısrarları karşısında -herhalde Başbakanın gönlü, Koalisyonun AP'nin ayak oyunlarına kurban gitmesine razı olmamıştır- AP'nin kuzu postuna bürünerek oynamağa çalıştığı oyun da bozuluverdi.

Liderler toplantısında istifaya zor-

lanmaları kararlaştırıldığı halde, iki Bakanın, toplantıdan sonra Başbakan tarafından Başbakanlığa çağırıldıkları sırada gazetecilere, olup bitenlerden habersiz olarak, "Vazife başındayız" demeleri, AP'nin oynamak istediği oyunun açıklığa kavuşması bakımından ilgi çekici oldu. Oysa iki Bakan, Başbakanla yaptıkları kısa süren görüşmede istifaya zorlandılar ve o anda istifa mektuplarını Ürgüplüye verdiler. Güvendikleri dağa kar yağmıştı.

İstifalardan sonra saat 21'de başlayan ikinci Liderler toplantısında iki Bakan adayının ismi üzerinde duruldu. AP ve YTP liderleri ile Başbakan, Türkeşin, Millî Savunma Bakanlığı için gösterdiği Çankırı senatörü Hazım Dağlı ile Köy İşleri Bakanlığı için teklif ettiği Yozgat milletvekili Mustafa Kepir üzerinde anlaşmaya vardıkları halde, MP temsilcisi Akdoğanın "Liderime danışmadan birşey söyleyemem'' demesi, meselenin uzamasına yol açtı.

Ertesi gün Ürgüplü, MP'nin adaylar üzerindeki görüşünü açıklamamasına rağmen, Çankaya Köşküne giderek, gece Liderler toplantısında tespit «dilen isimleri Cumhurbaşkanına bildirdi. Ürgüplünün Gürseli ziyaretinden sonra toplanan MP Genel Yönetim Kurulu, Milli Savunma Bakanı adayına itiraz edilmesine karar verdi ve bir bildiri yayınlayarak. Başbakanın, adaylar üzerinde tam anlaşma sağlanmadan Cumhurbaşkanına teklifte bulunamayacağını açıkladı, MP'nin bu yoldaki bildiriyi yayınlamasından Vs durumu Başbakana bildirmesin den kısa bir süre sonra yeni Bakanların atanmalarıyla ilgili tezkerenin Cumhurbaşkanının onayından çıktığı ve Başbakanlığa geldiği görüldü. Böylece Koalisyonu meydana getiren partiler arasında ikinci bir anlaşmazlık patlak verdi.

Ezelî muhalif

MP'nin Milli Savunma Bakanı Hazım Dağlıya itirazıyla başlayan bu anlaşmazlık olayların ikinci safhasını teşkil etmektedir. Bu safhada olupbitenler, MP'nin hıkıyım liderinin, seçim arefesinde seçmenlerine gerek radyo ve gerekse basın aracılığıyla sesini duyurabilmesi için "sansasyon"' yaratma çabasının tipik bir örneğidir Nitekim. Bölükbaşıyı yakından tanıyanlar, MP'nin, Liderler toplantısında CKMP görüşünü desteklemesini n nedenini bir dereceye kadar Dorman problemine bağlamışlarsa da, bunun arkasından Türkeşin öne süreceği isimlere itiraz edeceğini sezmekte pek de güçlük çekmemişlerdir.

Ortağı bulunduğu Hükümete her vesile ile muhalefet eden ve halkoyunun dikkatini ancak bu yollarla üzeri ne çekmeyi başarabilen Bölükbaşı, bu defa da aynı oyunu oynamak istemiş, fakat Koalisyonun diğer ortakları ile Başbakan ve Cumhurbaşkanınca ciddiye alınmayınca, bıyık-sakal hikâyesinin kahramanı durumuna düşmüştür. Bir kere, Hükümetten ayrılmasına imkân yoktur. Çünkü, Hükümette bundan önce patlak veren anlaşmazlıklar sırasında hem Hükümet Başkanına, hem de Kabinedeki kendi Bakanlarına şiddetle muhalefet ederken, bir yandan da Meclis kürsüsünden, her ne sebepten olursa olsun, hiçbir kuvvetin kendisini Hükümetten ayıramıyacağını defalarca açıklamış, bun da ilerisi için herhangi bir sakınca görmemiştir. Bu yüzden Bölükbaşı gerek Koalisyon ortaklarına ve gerekse seçmenlerine angaje olmuş durumdadır. İkincisi, itiraz ettiği adayın Bakanlık koltuğuna oturması sağlandıktan sonra hiçbirşey olmamış gibi gene, "Bizi koalisyondan ölüm bile ayıramaz" şeklinde demeçler verse, bunun da kendisinin ve partisinin seçmen önünde itibarını iyice sarsacağı muhakkaktır. Bu sebeplerle, olayların birinci safhasında Başbakanın düştüğü güç duruma bu defa da Bölükbaşı düşmüştür.



C.K.M.P. lideri Türkeş-
Zor oyunu bozdu!

Sallanan Koalisyon

Ürgüplünün Sovyetler Birliğine uğurlandığı bu haftanın başındaki Pazartesi günü, MP Genel Sekreteri ve IV. Koalisyon Hükümetinin birinci İçişleri Bakanı İsmail Hakkı Akdoğanın, Parti Genel Merkezinde AKİS muhabirinin yönelttiği sorulara verdiği cevaplar ilgi çekicidir. Bölükbaşının en sadık arkadaşlarından olduğu bilinen Akdoğan, MP'nin Koalisyondan ayrılıp ayrılmayacağı yolundaki bir soruya şu karşılığı verdi:

"— Koalisyonun bozulmaması için bugüne kadar yaptığımız fedakârlıklar gerek basın ve gerekse hâlkoyunca yakından bilinmektedir."

İçişleri Bakanlığı görevini kısa bir süre önce Anayasa hükümlerine göre devreden Akdoğanın, AKİS'çi ile yaptığı görüşme sırasında, Bakanlığı zamanındaki alışkanlıklarından bir türlü kurtulamadığı," telefonlara cevap verebilmek için sanki telefonun irtibatını Özel Kalem Müdüründen ayırabilmek amacıyla elinin altında düğme aradığı dikkatten kaçmıyordu.

Milli Savunma Bakanı Hazım Dağlıya niçin itiraz edildiği açıklanmamakla beraber -bir sebep olsa, Bölükbaşı herhalde daha ilk gün bağıra bağıra ilân ederdi-, MP'li bir yetkilinin bir toplantıda, Dağlının bekâr olması ve sık sık içki kullanmasının Bakanlık görevini engelleyecek özellikler olduğunu ileri sürmesi, üzerinde durulacak bir noktadır. MP'li bir başka yetkilinin de bir gazeteciye, "Biz Hazımı tanırız, sarhoşun biridir"' şeklinde sözleri sarfetmesi, itiraz nedeninin ağırlığım açıkça ortaya koymaktadır. Düşünün, bu tip-itirazlar, lideri Osman Bölükbaşı olan bir partiden gelmektedir. Sadece bu, iddiaların yersizliğinin delili- S 1ir.

Koalisyondaki meselelerin arapsaçına döndüğü şu günlerde MP, Başbakanin Sovyetler Birliği gezisinden dönüşünü beklemektedir. Bu dönüşün, D koalisyondan ayrılma ile mi sonuçlanacağı her şeye rağmen kesinlikle kestirilememektedir. MP'nin, Başbakanın yarda dönüşünü beklemesinin asıl nedeni, kendisine verilecek cevaptır. Çünkü Hükümet Başkanı, beş aydır söyleyemediğini, Rusya gezisine başlamadan bir gün önce açıklamak zorunluğunu hissetmiş ve:

"— Bölükbaşı ile anlaşmak güç!'' demiştir..

Rusya

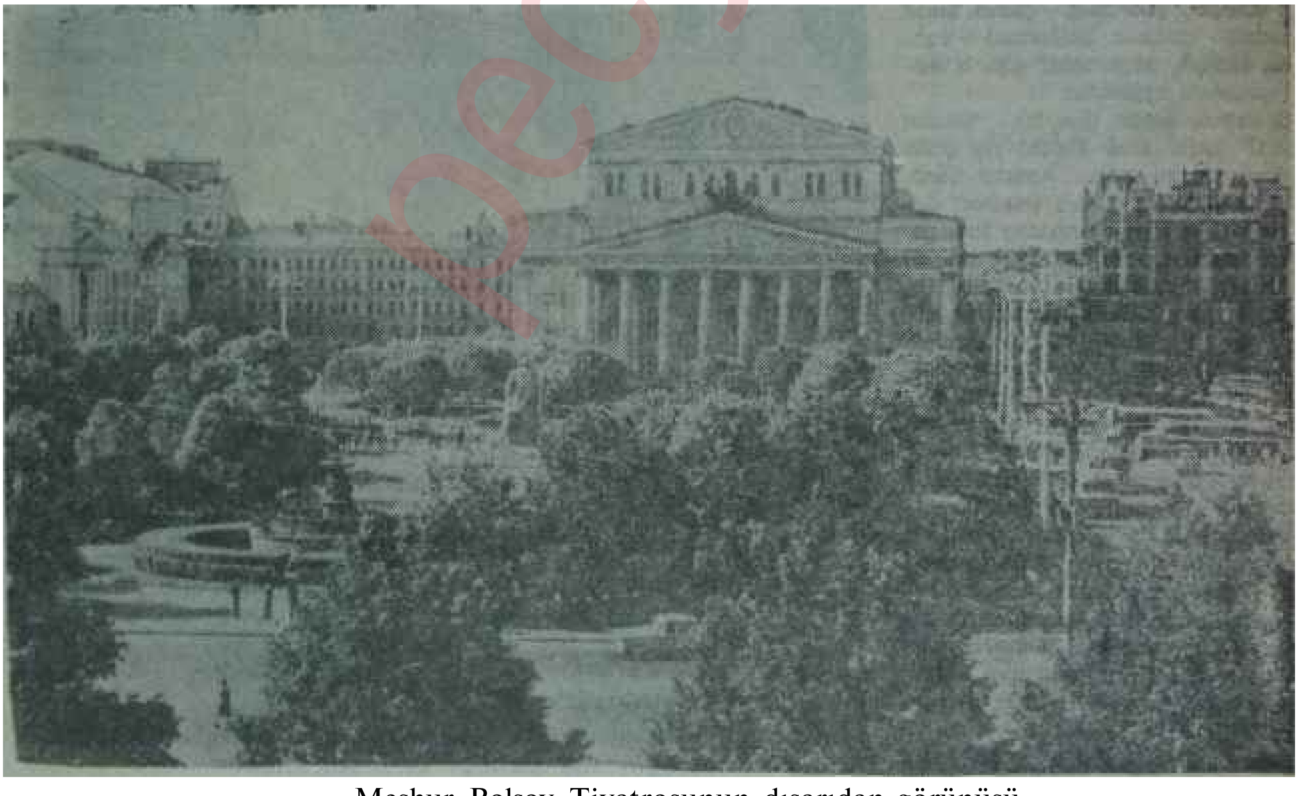
Pazar

Şu bizim Andrey ömür adam. Ömürlüğü, tabii en ziyade türkçesinin ömür olmasından geliyor. Bir gün evvel bize, Moskovada Nâzım Hikmetin Ferhat ile Şirin eserinin oynanmakta olduğunu söylemişti. Emin değildi ama, temsili veren tiyatro Mayakovski Tiyatrosu sanıyordu. Bunun üzerine, oyunu görmeden eseri okumak istedim. Nâzım Hikmet Türkiyeden kaçtıktan sonra da bütün şiirlerini ve piyeslerini türkçe olarak yazmış. Bulgaristanda bir de romanını okudum: "Hayat güzel şey, be kardeşim". Nâzımı bu eserlerinde bulamadığımı söylesem şairin samimî ve hesabı hayranları alınmamalıdırlar. Memleketten ayrıldıktan sonra o güçlü ağaç, bana kurumuş gibi geldi. Ne, Demir Perde başkentlerinden şiirleri, ne Stalini öven mısraları bir kuvvet taşıyor. Pazar sabahı muazzam Lenin kitaplığında onun bir çok eserini karıştırdım. "Şöhret veya Unutulanı Adam", "Enayi", "İstasyon", "İnek" gibi piyesleri, "Seçilmiş Şiirler, 1922-50", "Yeni Şiirler, 1954-61", "İnsan Manzaraları - İstiklâl Harbi Destanı", "Zoya" gibi şiirleri bunların arasındaydı.

Bu "Zoya" ilgi çekici bir kitap. 1962 de Bulgaristanda bin tane basılmış. Tanya diye bir genç rus komünist kısın hikâyesi. Almanların Rusyayı işgali sırasında alman hatlarının gerisinde sabotaj yaparken yakalanmış. Ağızından lâf almak için işkence etmişler. Hani, nazilerin bu alandaki meharetleri de malûm... Kız, bırakınız sır "vermeyi, adını bile söylememiş. Bunun üzerine kasabanın meydanına asmışlar ve bir ay orada sallanır bırakmışlar. Sonradan anlaşılmış ki kız, Moskova civarından bir öğrenci kızmış ve ismi Tanyaymış. Nazım, 1945'te Bursa Cezaevindeyken Tanya hakkında ne hissettiğini anlatıyor:

TANYA

Tanya,
Bursa Cezaevinde, karşımda resmin.
Bursa Cezaevinde.
Belki duymamışsındır bile Bursanın adını.
Bursam yeşil ve yumuşak bir memlekettir.
Bursa Cezaevinde, karşımda resmin.
Sene **1941** değil artık,
sene: 1945.
Moskova (kapılarında değil artık
Berlin kapılarında döğüşüyor seninkiler,
bizimkiler
bütün namuslu dünyanınkiler..
Tanya,
senin, memleketini sevdiğin (kadar,
ben de seviyorum memleketimi.
Sen komsomolkaydın -genç komünisttin,
Ben kırkiki yaşında ihtiyar komünist.
Sen Rus,
ben türk,
ama ikimiz de komünistiz.



Meşhur Bolşoy Tiyatrosunun dışarıdan görünüşü
Çarlık devrinden kalma ama, şimdi karşısında Marx oturuyor

Bu, Nâzımın komünist olup olmadığı, komünist kalıp kalmadığı tartışmalarına kesin cevap verecek bir şiirdir. Ama aynı zamanda, sanırım, bu şair komünistliğinin nasıl bir komünistlik olduğunu da "senin, memleketini sevdiğin kadar, -ben de seviyorum memleketimi" mısraları gösteriyor. Her halde ondan Nâzım, Türkiyenin dışında, komünist âlemin propagandası ne olursa olsun, gücünden çok kaybetmiş. "Seçilmiş Şiirleri"ini karıştırırken "Hasretline tesadüf ettim, 1927'de yazılmış, bir bahriyelinin denize hasretini söylüyor.

HASRET

Denize dönmek istiyorum!
Mavi aynasında suların
boy verip görünmek istiyorum!
Denize dönmek istiyorum!
Gemiler gider aydın ufuklara .gemiler gider!
Gergin beyaz yelkenleri doldurmaz keder.
Elbet ömrüm gemilerde bir *gün ol*sun nöbete yeter.
Ve madem ki bir gün ölüm mukadder;
Ben sularda batan bir ışık gibi
sularda sönmek istiyorum:
Denize dönmek istiyorum!
Denize dönmek istiyorum!

Nâzımın yurt dışında yazdığı eserler' bende, eğer bir "son şiir" yazacağını bilseydi, komünist şairin bunu "Yurdum dönmek istiyorum! -Yurduma dönmmek istiyorum!" diye bitireceği intibaını uyandırdı.

O sabah, benim için bir "Nâzım Sabahı oldu. Zira Ferhat ile Şirin tabii oynanmıyordu. Andrey "Ben, evvelden oynandı demek istedim" dedi. -Peki ben sana, görmeden önce piyesi okumak istediğimi söyleyince olur dedin" diye sordum. Anlamamış. Lenin kitaplığı herkese açık olduğu için "olur" demiş. Bir lahavle çektim ama. eşimin Kremimde Leninin çalışma, odâsını ve meşhur Silâh Müzesini gezdiği o sabahın -ben geçen defa oraları görmüştüm- fena geçtiğini söyleyemem Bir defa Nâzım vardı. Ama asıl. Lenin Kitaplığının ne olduğunu gördüm.

Bir rakkam söyleyeyim: 23 milyon kitap var. Bir rakkam daha söyleyeyim: Kitaplığın rafları yanyana eklenidiginde uzunluğu 300 kilometre tutıyor! Yani İstanbul - Ankara yolunun yarıdan fazlası. Beni ilim adamlarının çalıştıkları özel odaya aldılar. Büyük, beyaz ve gösterişli binada 22 okuma odası varmış. Günde ortalama yedi bin kişinin gelip çalıştığını söylediler. Kıymetli eserleri mikrofiline çekmişler. Kitaplık dünyanın 60 memleketiyle temas halinde. Sipariş üzerine, arzu edenlere, her hangi bir eserin mikrofilmi gönderiliyor. O pazar, Kitaplık ağızına kadar doluydu.

Kitaplıktan öğleyi! doğru çıktını ve biraz yürüdüm, Lenin Kitaplığı, tam Kremlinin karşısında. Bir kuyruk, hemen Moskova kıyılarına kadar uzanıyordu. Bu, Leninin anıt-kabrinin ziyaretçilerinin kuyruğuydu. Gün, Pazar. Ortalık, güneşli. Buna mukabil bir kuyruk ki benim önünden geçtiğim anda kuyruğun sonunda bulunanın, Leninin tahnit edilmiş vücudunu görebilmesi için dört, beş saat beklemesi gerekiyordu. Ben bu kuyruğu, kış başının o soğuk günlerinde de görmüştüm. Rus, inanılmaz bir sabrın sahibi. Belki de bu kadar fevkalâdeliğin asırlardır Rusyada geçmiş olmasının sebebi, bu. İngiliz de sabırlıdır. Ama o, sabrın sonu düşünülerek * katlanılan bir bekleme devresidir. Rusun sabrı, daha ziyade tevekkül dolu. Bu itibarla, Fransa İhtilâlinden bu yana yapılan ihtilâllerin en büyüğünü bu milletin gerçekleştirmiş olmasının şaşırtıcı bir tarafı var. Mesele, Komünist İhtilâlinin, Fransa İhtilâli gibi bîr "Halk Ayaklanması"ndan ziyade bir "Halkın Ayaklandırılması" olduğu gerçeği hatırlanınca aydınlanıyor.

Böyle bir kuyruk, o gün öğle vakti, Müsteşarımız Sadilerle gittiğimiz Prag lokantasının önünde de vardı. Sadece Pragın önünde değil. Akşam üzerleri lokantaların, pastahanelerin, kahvehanelerin kapısında birer kuyruk beliriyor. Kapıda bir adam. Kaç kişi çıkarsa, içeriye o kadar yeni müşteri alıyor. Bu, sabır işinden hatırıma geldi, İngllterede de, meselâ Picadilly veya Leicester Meydanlarındaki bifte



Moskovanın meşhur metrosu önünde
Krallara layık bir metro

veya yumurta yenen lokantaların kapılarında belirli saatlerde kuyruklar olur ve aynı usuller tatbik edilir. Ama Rusyadaki bu kuyrukların bir sebebi, lokantalardaki servisin ağırlığı. Zaten, rus lokantalarında bir servisin bulunduğunu söylemek için çok iyimser olmak lazımdır. Pragta yediğimiz yemek, gene de, Moskovada yediğimiz yemeklerin en lezzetlisi oldu. Sonra, Moskovanın civarını otomobille dolaştık.

Moskovanın civarı yemyeşil. Prens Yusupofun kâşanesine gittik. İnanılmaz büyüklükte, uçsuz bucaksız, içinde suni göl dahi bulunan bir malikâne. Sonradan bu yakışıklı prensin, Leningraddaki, içinde Rasputinin katledildiği sarayını da görecek ve servetine bir defa daha hayran kalacaktık.

Tabii, Yusupof parkı da halka açılmıştı. Otomobil veya otobüslerle gelmiş bir çok moskovalı bir zamanlar sefasını sadece bir avuç insanın sürdüğü bu nefis tabiat parçasının keyfini çıkarıyordu. Zaten, bütün eski kâşânelerin komünist idarenin daha ilk gününden halka açılmasındaki sebep te, halkta bu intibaı yaratmak.

Otele, saatin altıbuçuğa yaklaşmakta olduğu bir sırada döndük. Kapıda, bizini- iki tercüman, Andrey ve Leonid heyecan içindeydiler. "Nerede kaldınız? Çok geç kaldık. Hemen gitmeliyiz" diye otomobilin kapışını açtılar. Heyecanlarına şaştım. Bize bir program vermişlerdi ve bu programa göre bizi Bâkûya götürecek uçak Vnukova hava. alanından saat 20.20'de kalkacaktı. Otelden alana yolun ise 45 dakika sürdüğünü söylemişlerdi. Yani, daha bol vakit yardı. O zaman anlaşıldı ki, programa uçağın hareket saati yanlış yazılmış. Uçak 19.30'da kalkıyormuş. "Ne yapalım, kabahat bizim değil'" dedim. Bavulları acele kapattık ve son sürat yola koyulduk. Uçağın hareketline 45 dakika vardı ve önümüzdeki yol 45 dakikalıktı.

O uçağa binişi hiç unutmayacağım. Volga yıldıran gibi seyrediyordu. Fakat her "yıldırım gibi" seyreden otomobilin başına gelen, bizim Volganın da başına geldi. Polis durdurdu. Sürat hududunu aşmıştık. Leonid ve Andrey fırladılar, "milis" denilen polis neferine durumu anlattılar. Adam yola devam müsaadesi verdi .Aynı hızla alana ulaştık. Orada bizi heyecan içinde bekleyen bir başkası vardı: Kevorkyan. Gazeteciler Birliğinin bu "Dışişleri Bakanı", elinde bir çiçek, bizi uğurlamaya gelmişti. Fakat uçağın hareket saati yaklaşıp da ortada kimseleri görmeyince tabii telâşlanmıştı.



Rusyanın her tarafında görülen manzara
Sabırlı rus, ikametgahını bekliyor

Bavullarımızı kaptığımız gibi, bilet muamelesinin yapıldığı gişteye koştuk. Bu arada Kevorkyan kayboldu. Alan müdürüne gitmiş ve uçağın, biz bininceye kadar geciktirilmesini söylemiş. Ama, Sovyetler Birliğinde' prensip acele işe şeytanin karıştığıdır. Onun için bilet muamelesi kolay bitmedi. Nihayet "tamam" dediler ve hepimiz yeniden bavullarımızı kaptık. Doğruca alana fırladık.

Alan ,uçak doluydu ve bizler Bâkû uçağının hangisi olduğunu bilmiyorduk, Kevorkyan, hareket etmek üzere olan bir uçağın pilot yerindeki penceresinden başı görünen birine "Bâkû uçağı bu mu?" diye seslendi. Adam "Niyet!" dedi. Kevorkyan sordu:

"— Hangisi?"

"— Daha ilerde olacak.."

Ve biz, tekrar h a m l e ettik.

Şimdi, halimizi gözlerinizin önüne getiriniz. Hava alanının ortası. Etrafımızdan kalkmak üzere olan veya inmiş bulunan uçaklar vızır vızır geçiyorlar. Benim elimde kendi bavulum. Bizim hanımın bavulu Kevorkyanın elinde. Yazı makinemi Andrey taşıyor. Leonidde kendi bavulu var. Bizim hanım kucağına Kevorkyanın çiçeklrini almış. Bir o uçağa gidiyoruz, "Bâkû uçağı bu mu?" diye soruyoruz, bir bu uçağa gidiyoruz, "Bâkû uçağı bu mu?" diye soruyoruz. Uçakların hepsi, koca jetler. Bir ara, nefes nefese olan Kevorkyana:

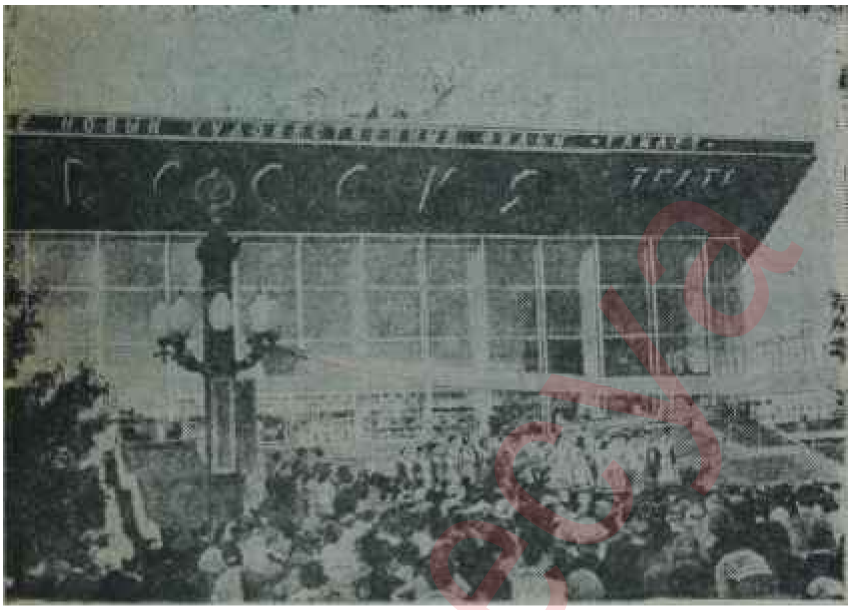
"— Peki ama, uçağı bulsak bile nasıl bineceğiz?" dedim.

"Sahi" dedi ve o sırada yanımızdan geçen bir yürüyen merdivenin işleticisine bizi takip emrini verdi, Bu sefer peşimize bir de yürüyen merdiven takıldı ve nihayet o halde, Bâkû uçağını bulduk. Uçağın motörleri çalışıyordu ve kapısı kapatılmıştı Kevorkyan gene pilota pencereden seslendi. Kapı açıldı. Beraberimizde getirdiğimiz merdiveni dayadılar ve uçağa çıktık. Andrey ve Kevorkyan, muzaffer bir edayla bize el salladılar.

Bir akşam vakti, Karaköyde Şişli dolmuşu bulmuş İstanbullunun memnunluğu içinde yerlerimizi aldık.

Bu "dolmuş'" tâbirini sonradan çok hatırlayacaktım. Zira Sovyetler Birliğinde uçak, bizim 15 liralık İstanbul - Ankara otobüsleri mahiyetinde. Fiyatı o kadar ucuz. -Bizim fiyatlarımızın dörtte biri kadar-. Binenlerin kılık kıyafeti o. Servisi öylesine kötü. İçi o kadar pis. Mürettebatı aynı derecede laubali. Verdikleri yemek yenilecek gibi değil.

Bizi, ikram olsun diye en öne aldılar. Koltuklar bir yanda üçlü, bir yanda ikili. Bizim yanımızdaki üçlü sırada bir adam uzanmış, yatıyordu. Yolcu, sandık. Meğer pilot yardımcısıymış. Daha sonraları uçaklar havalandığında da hosteslerin de gelip boş yolcu sıralarında, üzerlerine bir battaniye çekerek yattıklarını görecektik. Bociden Leningrada giderken ise mürettebatın ıslak mayoları koltukların üstüne serilecek ve orada kurutulacaktı. Leningrad - Sibirya, Sibirya - Moskova arasında bir çok yolcu, sepetinden yiyiyeceğini, içeceğini çıkartacak, piknik yapıyormuş gibi sofrasını kurup demlenmeye başlayacak ve o güzelim uçak bir baştan ötekine soğan, sarımsak kokacaktı. Ruslar soğana ve sarımsağa bayılıyorlar.



Tiyatro önünde **kuyruk**
Bu kuyruk başka kuyruk

Bana, vaktiyle rus trenlerinin de, bilhassa transsiberiyenin böyle olduğunu anlattılar. Rus, trene biner binmez soyunur, dökünür, pijamalarını giyer ve öyle yolculuk edermiş. Nakil vasıtası değişmiş ama. rusun huyu aynı kalmış.

Fakat yeni nakil vasıtası, yani uçaklar bir hârika.İlyuşinler ve Tubelovlar âdeta havada kayıyor. Pilotlar da son derece usta. Zatch Sovyetler Birliği, belki de bütün dünyada hava kazalarının en az olduğu memleket. Halbuki, bizim X. Yıl Marşındaki "demir ağlar" gibi Sovyetler o kocaman ülkelerini hava ağlarıyla örmüşler Otobüsün ve trenin yerini çok geniş ölçüde uçaklar almış. Bu. mesafeleri de bir hamlede inanılmaz ölçüde kısaltmış. İlerde Başbakan Kosigin bana, sohbet tarzında, 1924'te Leningraddan-İrkutska yedi günde gittiğini anlatacak, ben ise şimdi, bu yolun yedi saatte atadığını hatırlatacaktım.

Bizim Hava Yollarının jetler almayı düşündüğü bir sırada bu rus uçakları üzerinde durmak faydasız olmayacaktır. Sovyetler her halde son derece müsait şartlar da kabul edeceklerdir. Gerçi bu suretle, bir. komisyoncu açıktan ve bir, kalemde milyonlarca lira kazanamayacaktır ama. memleketin her halde kazancı olacaktır.

Moskovayla Bakünün arası üçbuçuk saatlik hava yolu. Bir saat de saat farkı var. Sovyetler, memleketin her köşesinde saat değişik olduğu için hava trafiğinde bir usul bulmuşlar. Hava alanlarındaki, daha doğrusu istasyonlardaki bütün saatler Moskova saatini gösteriyor. Biz Bâkûya gece indik. Saat 23.30 idi. Uçağın merdiveninin altında iki erkek ve elinde bir buketle bir hanım bekliyordu.Leonic rusça bir şey söylemek istedi. Güldüler. Türkçe "Hoş gelmişsiniz" dediler. O dakikadan itibaren, Bâkûdan ayrılıncaya kadar herkesle sadece türkçe konuştuk.

Azeri türkçesi bizimkinden bira! farklı.Kelimeleri bizden farklı mânada kullanıyorlar ama bu mâna cümlenin içinde kolay farkediliyör. Meselâ "türkçe danışırım" diyorlar. Bu. "türkçe konuşurum" demek, "Vapurdan düşelim" .diyorlar. Bu, "vapurdan inelim" demek. "Sakla" diyorlar. Bu, "dur" demek. Kalpten ölen biri için "yürekten öldü" diyorlar. "Yahşi" iyi demek, "Balâ" evlât demek. Ama bizi en çok, denizaltı için kullandıkları kelime güldürdü: "Su altı kayığı".

Leonid önceleri bu türkçeyi anlamakta güçlük afeti. Hattâ hiç anlamadı. Fakat sonradan o da "yahşi danışma"ya başladı.

Bizi karşılamaya gelenlerden - biri, Azerbeycan Cumhuriyeti "Gazeteciler Birliğinin Genel sekreteri' Oktay Salamoftu. Bâkûda hep, Oktayla beraber olduk ve Oktay bizi ağırlamak için paralandı. Hanımın adı. Aleviye Hanımdı. Bir kadın dergisinde çalışıyordu.

Büyük, siyah bir Zim arabasını uçağın önüne getirmişlerdi. Ona binmek üzere yürürken burnuma benzin kokusu oldu. Ama, bir hava alanında buruna gelmesi normal benzin kokusu değil. Sanki bir tanker yerel boşaltılmıştı. Etrafıma bakındım, burnumu çektim. Oktay anladı.

"— Bu, Bâkûnun kokusudur" dedi.

Otomobilimiz şehre doğru ilerledi. Şehir alandan otuz kilometre kadar uzaktaymış. Bir dönemci kıvrıldık; ki gecenin karardığı içinde, dört bir tarafımızdan göğe doğru bir takım 'kuyular yükseliyordu. Bazılarının- tepesinde ateş vardı. Oktay:

"— Neft kuyuları!" dedi.

Petrole neft diyorlar; Dağ taş petrol kuyusuyla donuydu. Sadece dağ ve taş değil. Denizde.. Denizin ortası da..

Sovyetler Birliğinde Petrolü anlatmak sarası şimdi gelmiş bulunuyor.

Yunanistan

İki inatçı adam

Yunanistanda bundan bir ay kadar önce patlak veren buhran, 2ü günlük Başbakan Novasın Yunan Millî Meclisinden güren oyu alamaması üzerine yeni bir döneme girmiş bulunmaktadır. Hiç şüphe yok ki Kral Konstantin, günün birinde başına böyle bir şeyin geleceğini biliyordu. Bununla beraber, bu olayı büyük bir üzüntüyle karşılamıştır.

Novasın güven oyu alamayıp işbaşından çekilmek zorunda kalmasından sonra, Kral Konstantin önce bir milli birlik hükümeti kurmayı denemiştir. Hattâ, bunu sağlayabilmek için, solcu EDA partisinin liderini bile Saraya çağırarak kendisiyle bir görüşme yapmıştır. Fakat ne Merkez Partileri Birliğinin ne de sağcı İlerici Parti ve Kanellopulosun başkanlığındaki Radikal Millî Birlik Partisinin ileri gelenleri böyle bir hükümete taraftar görünmüşlerdir. Bunun üzerine Konstantin bir de Papandreu ile görüşme yapmıştır. Kralın, bu görüşme sırasında, Papandreudan Merkez Partileri Birliği içinden seçilecek kendinden başka bir adayı desteklemesini istediği anlaşılmaktadır. Fakat Papandreu, durumun hâlâ kendi lehine gelişmekte olduğunu sandığı için, inadından biraz olsun vazgeçmemiştir. Bu görüşmeden sonra basma yaptığı açıklama ya bakılırsa, ihtiyar politikacı, Kraldan ya yeniden kendi liderliğinde bir hükümet kurulmasını, ya da derhal yeni seçimlere gidilmesini istemiştir. Tabii, bu tekliflerin ikisi de Krala munis görünmemiştir.

Başarısız deneme

Papandreu ile yaptığı görüşmenin derde deva getirmemesi üzerine, Kral Konstantin bir kere de, Stefan Stefanopulosu işbaşına getirmeyi denemiştir. Bilindiği gibi, Stefanopulos Papandreu hükümetinde başbakan yardımcılığı yapıyordu ve Merkez Partileri Birliği içinde çok tutulan liderlerden biriydi. Kral, Stefanopulosu yeni hükümeti kurmakla görevlendirirken, bu parti içindeki mutedillerin Papandreunun tutumunu tasvip etmediklerini ve eğer ortaya sevilen üçüncü bir isim sürülürse onun peşinden gideceklerini düşünmüş olmalıdır. Nitekim, o sırada Atinada bulunan tarafsız gözlemcilerin büyük çoğunluğu da bu düşüncedeydi.

Fakat bu haftanın ilk günü Papandreunun daveti üzerine toplanan Merkez Partileri Birliği Meclis Grupu hem Kralın, hem de bu gözlemcilerin tahminlerini yanlış çıkarmıştır. Şu satırların yazıldığı sırada, Stefanopulos. Partisinin hükümet kurmasına razı olmadığını bildirmek için Saraya gitmek üzeredir. Bu durum karşısında Kralın ne yapacağı, şimdi bütün ilgili çevrelerde merak konusudur.

İhtiyar Papandreunun, Yunanistanı büyük bir anarşi içine sürüklemek pahasına da olsa, dediğinden geri dön memesi ve partisindeki çoğunluğun da hâlâ ona bağlı kalması, bugün Atinada durumu alabildiğine karıştıran en önemli etkendir. Öteyandan, genç Kral Könstantinin Papandreusuz bir çözüm yolu üzerinde durması da, aynı biçimde, durumu güçleştirmektedir. Bu iki inatçı adamdan biri gerilemedikçe, Yunanistanda huzur ve düzen geri gelmeyecek gibi görünmektedir. Ortalıktaki bütün belirtiler, şimdi, geriliyeeek inatçının Kral Konstantin olacağını göstermektedir. Eğer önümüz deki günlerde şimdiden kestirelemeyen bir sürpriz olmazsa, ya Kral gerilemek zorunda kalacak, ya da Yunanistan eşi görülmemiş bir karışıklığın içine düşecektir.

ingiltere

Gişelerdeki sürpriz.

Muhafazakâr Partinin yeni liderini seçeceği günlerde, müşterek bahis gişelerinde üzerine en çok para yatırılan iki aday vardı. Bunların birincisi Home hükümetinde Maliye Bakanlığı yapan Reginald Maudling, ikincisi de gene aynı hükümette İktisadî İşler Bakanı olan Edward Heath'di. Sir Douglas - Home, muhalefete geçtikten sonra da, Maudling'i gölge kabinesinde dışişlerine, Heath'i de gene iktisadi işlere bakmakla görevlendirmişti. Bu her iki aday da, Muhafazakâr Partinin geleneğine aykırı olarak, asil sınıflardan değil, basit ailelerden geliyorlar ve partinin halka inmesi lüzumu üzerinde duruyorlardı. Aralarında bu bakımdan büyük bir ayrılık yoktu. Ancak Heath kırıcı ve sert bir kişiliğe sahipti. Üstelik, Sir Douglas Home'un işbaşından çekilmesini isteyen klik tarafından tutulduğu için, seçim sırasında, eski lideri tutan, çevrelerin oyunu alamayacağı sanılıyordu. Bu bakımdan, liderlik •seçimi öncesi günlerinde, gişelerin en çok tutulan adayı, Reginald Maudling'di

Müşterek bahis gişelerinin gediklileri, favorilerden çok sürprizleri tutarlar. Gerçi bu davranışları kendilerine her zaman para kazandırmaz ama, bir de tuttukları sürpriz gerçekleşirse, keyiflerine diyecek yoktur. İşte geçeri hafta İngilterede Muhafazakâr Parti liderlik seçimi, sürprizciler için gerçek bir zafer oldu ve, hakkında söylenen bütün sözlere rağmen, Edward Heaht partinin liderliğine getirildi. Yapılan seçimlerin ilk turunda Heath 298 Muhafazakâr milletvekilinden 150'sinin, Maudling de 133'ünün oylarını aldılar. Seçim kurallarına göre,.Heath'in başkan seçilebilmesi için, kendisinden sonra gelen adaydan yüzde 15 daha çok oy alması gerekiyordu. Fakat ikinci tura gidileceği sırada Maudling adaylığını geri aldığını. bildirdi ve Heath de, böylece, rakipsiz kaldı.

Yeni bir hava

Heath'in Muhafazakâr Partinin başına geçmesiyle, ingiliz, politika hayatında önemli yenilikler olacağına şüphe yoktur. 'Gerçi Başbakan Harold Wilson. İşçi hükümetin bu yıl seçimleri gitmeyeceğini kesinlikle açıklamış bulunmaktadır. Fakat Avam Kamarasındaki İşçi çoğunluğu o kadar azdır ki, önümüzdeki günlerde durumun nasıl gelişeceği, Wilson'ın seçimlere gitmek Horunda kalıp kalmıyacağı hiç bilinemez. Bu bakımdan Heath, daha koltuğuna bile ısınamadan kendini kızgın bir secim kampanyasının içinde bulabilir. Öteyandan, yeni Muhafazakâr lider, İngilterenin Ortak Pazar karşısındaki durumu konusundaki görüşleri yüzünden -Heath İngilterenin- Ortak Pazara girmesini en çok savunanların başında gelmektedir- Avrupa durumunu büsbütün karıştıracak davranışlarda bulunabilir. Nihayet, İngiltere ekonomisi üzerindeki devrimci görüşleri, kendisine iş çevrelerinde bîr güvensizlik yaratabilir. Bütün bunlar da göstermektedir ki, ingiliz politika hayatı, Heathı'in sahneye girişiyle epeyce canlanacaktır.

KiTAPLAR

YABAN ÇİLEKLERİ

İngmar Bergman'dan türkçeleştiren Tezer Sümer, Bilgi Yayınlan sahne dizisi 1,95 sayfa 4 lira, İsteme adresi: Bilgi Kitapevi, Sakarya cad. 8- Yenişehir - Ankara

İngmar Bergman, sinemayla ilgili kişilerin adını yakından bildikleri, sanatının yüceliğinden haberli olduk--arı bir İsveçlidir. Bergman aslında bir sinema rejisörüdür ve yarattığı bazı filmler, bu arada çevirisi yapılmış "Yaban Çilekleri"de 1958 Cannes Film Festivalinde birincilik almıştır. Ne var ki Bergman sadece bir rejisör olarak üne kavuşmamıştır. Bergman'ın yarattığı filmlerin pek çoğunun, bu arada "Yaban Çilekleri"nin senaryosu da kendisine aittir ve bu senaryoları ile Bergman, rejisörlüğü kadar, belki ondan da fazla usta bir yazar olduğunu da ortaya koymuştur.

Günümüz sanatının en yaygın ve etkili dalı olan sinemanın bu büyük ustasının "Yaban Çilekleri' adlı senaryosu ve filmi Cannes Festivalinde birincilik aldıktan sonra gösterildiği hemen bütün dünya sinemalarında bir hadise olmuştur. Gerçek yanlarıyla insanı kendine konu edinen Berg man'ın dilimize çevrilen senaryosunun konusu kısaca şöyledir:

Hekimlikte elli yılı dolan yetmişaltı yaşındaki Dr. İzak Borg'un jübilesi yapılacaktır. İhtiyar Doktor ertesi gün. jübilenin yapılacağı Lund üniversitesine gidecektir. Oğlu da o üniversitede çalışmaktadır. Ertesi sabah ge linini de yanma alarak jübilenin yapılacağı Üniversiteye gidecek olan Doktor, sabaha karşı bir kâbusla uyanır. Uyandıktan sonra, ertesi sabah geliniyle birlikte yola çıkıp da törenin yapılacağı üniversiteye gidinceye kadar.geride kalmış ömrünü bir kere daha yarı uyku, yarı rüya, yarı hatıra arasında, baştan aşağı yaşar ve hayatının baştan aşağı bir boşluk içinde geçtiğini görür.Adına yapılan tören, aslında insanlık ve duygu yönünden boşa geçmiş bir hayatın boşuna yüceltilişidir. Ölüm düşüncesi 'ise Doktora yeniden kendi kendini buldurur.

"Kitabın hikâyesi, 76 yaşındaki bir adamın yirmidört saatinin hikâyesidir. Senaryo tekniğine göre yazıldığı, pek ustalıklı bir dille de türkçeleştirildiği için büyük bir kolaylıkla ve zevkle. âdeta bir macera romanı gibi okunmaktadır. Aslında da senaryoda anlatılan büyük macera, insanlık mâcerasıdır.

İŞKİLLİ MEMO

Teodor Kasapın, Meliere'in "Sganarelle ou le Cocu imaginaire" adlı komedisinden adapte ettiği oyun. Yeni baskıya hazırlayan Cevdet Kudret Solok. Elif Yayınları Tiyatro Kitapları dizisi 3. İstanbul 1965, 54 sayfa 3 lira

"İşkilli Memo" bir adaptasyondur, Yani Moliere'in bir oyunu alınmış, kişiler ve yerler Türkiyeye göre şekillendirilmiştir. Üstelik de Direkler arasında temsil edilmiştir. Bu, bugün için hiç bir önem taşımayabilir. Ama 1875 İstanbulu için bu temsilin önemi büyüktür.

Moliere ve onun "Sganerella ou le Cocu imaginaire"adlı manzum oyunu üzerinde uzun boylu durmayacağız. Moliere de, oyunu da dünya çapında herkesin bildiği şeylerdir.

Adaptasyon ise kitapta 22 sayfalık bir yer işgal etmektedir. Başarılı bir adaptasyon denilebilir. Bundan yetmiş-seksen yıl öncenin diliyle yazılmış olmasına rağmen, bugün bile kolayca okunup anlaşılabiliyor. Eseri yeniden baskıya hazırlayan Cevdet Kudret Solok da zaten işin bu tarafı üzerinde pek fazla durmamış, O, daha çok, adaptasyonu yapan Teodor Kasap Efendinin kişiliğini belirtmeye çalışmış. Bunun için de 26 sayfalık bir İnceleme yapmış -ki, mutlaka okumak gerek,

Cevdet Kudret Solokun kaleminden ilk defa hakkında doğru dürüst bilgi alınabilen Teodor Kasap Efendi, Di--n efendilerinin elinde mey ve bülbül çizgisinde donup kalmış bir köprüdür, Türkiyede ilk mizah gazetesini çıkaran odur. Abdülhamide ve devrin zulmüne karşı ilk başkaldıranların arasında yer alan odur, sürülen ve hapsedilen odur. Bir ölçüde Teodor Kasap, o günlerin Aziz Nesinidir. Türkçe ilk mizah gazetesi "Diyojen"i Teodor Kasap çıkarıyor, kapatıyorlar. Bu defa "Çıngıraklı Tatar"ı çıkarıyor. Onu da kapatıyorlar. Bugünkü "Karagöz"ün ağababası "Hayal"i çıkarıyor. Moliere'in meşhur "Cimri"sini "Pinti Hamit" adıyla dilimize kazandırıyor. "İstikbal" adlı gündelik bir gazete çıkarmaya başlıyor, basın hürriyetinin ilk savunucularından oluyor, üç yıl hapse mahkûm ediliyor. Ama kaçıp. Avrupaya gidiyor. Neden sonra "Aff-ı Şahâne"ye uğrayıp İstanbula dönüyor ve ölünceye kadar da Saray Kütüphanecisi olarak görev görüyor."Ölüm tarihi 1905'dir.

Teodor Kasap Kayserili- bir rum yurttaşımızdır. Babası Kayseride manifaturacı imiş.Teodor Kasap İstanbula gidip, bir rum tüccarın yânında çıraklık yapmağa başlamış. Sonra da bir yolunu bulup, Parise gitmiş, iyice fransızca öğrendikten, öğrenimini de tamamladıktan sonra, söylentiye göre, bir süre de Alexandre Dumas'nın- kâtipliğini yapmış ve Türkiyeye dönmüş. Hayata bir kere daha, fransızca dersleri vererek atılmış. oradan gazeteciliğe geçmiş. Fransızcadan yaptığı pek çok çeviri var. Bir kısmını doğrudan doğruya çeviri olarak yapmış, bir kısmını adapte etmiş.

Kısacası Teodor Kasap, türk kültürüne çok şey kazandırmış rum asıllı bir türktür. Kişiliği ve hizmetleri bilinip öğrenilmesi, adı saygıyla anılması gereken birisidir. Cevdet Kudret de "İşkilli Memo"yu bir kere daha dilimize kazandırırken bu işi yapmıştır.

Elif Yayınevinin okuyucuya sunduğu bu ufacık kitap, saygıdeğer bir çalışmanın meyvasıdır.

İlham **SOYSAL**

H E R K E S



O K U Y O R

Tüli'den haberler



Bu parti başka, parti

Yaz tatilini İstanbulda geçiren diplomatlarımızdan Rahmi Gümrukçüoğlu ile eşi, geçirdiğimiz hafta içinde bir parti Terdiler. Bu karı-koca, değişlik' partiler vermekle meşhurdur. Bu seferki partinin orijinalliği, mayo ile smokinin aynı zamanda giyilmesi olacaktı. Sadıkoğullarından kiralanan C. Kemal kotrasına gelenler önce mayo ile denize girecek, akşam üstü de smokinlerini giyip dansedeceklerdi. Fakat evdeki hesap çarşıya uymadı. Hava çok rüzgârlı, deniz müthiş dalgalıydı. Kotrada buluşanlar deniz partisinin keyfini çıkaramadılar. Elçin Gümrükçüoğlu o gün doğum yıldönümünü kutluyordu.. Arkadaşları, genç kadına dalgasız ve. sallantısız bir yıl dilediler.

Generale bonşans!

İstanbullular. Beyoğlundaki Foto Sabahın vitrininde bundan böyle sadece Cemal Madanoğlunun fotoğraflarını seyredecekler. Mağazanın şahinlerinden Enver İnsel İhtilâlin yakışıklı Generalinin seçim şansını yükseltmek için seferber olmuş. Geçen akşam da Sedef Adasında Madanoğlu şerefine bir yemek verdi ve hafif ay ışığında Madanoğlu Paşanın seçim stratejisi tartışıldı. Enver İnseli yakından tanıyanlar, bu stratejinin ana hatlarını tahmin edebiliyorlar tabiî!..

Yaz politikası

"İstanbul sosyetesinin politikayla en çok uğraşan kadım İhsan Çavuşoğlu" diyenler yanılıyorlar. Zira, eski Bonn Büyük Elçimizin eşi Selma İksel Bayan Çavuşoğlunu yaya bıraktı. Kocası Settar İksel malûm sebeplerden ötürü Dışişleri Bakanlığından ayrılıp AP'nin dış politikada akü hocalığına başladığındanberi İsviçrede oturan Selma İksel, Türkiyeye ancak yazın geliyor. Fakat politikayla ilgilenmesi için kendisine bukadarı da yetiyor. Kendisine rastlayanlar, ağzından politikadan başka bir şey duymuyorlar. Bir taraftan da şaşıyorlar, "iç politikayla bukadar meşgul olan bir insan, yılın öteki aylarını yurt dışında geçirmeğe nasıl' dayanabilir?" diyorlar.

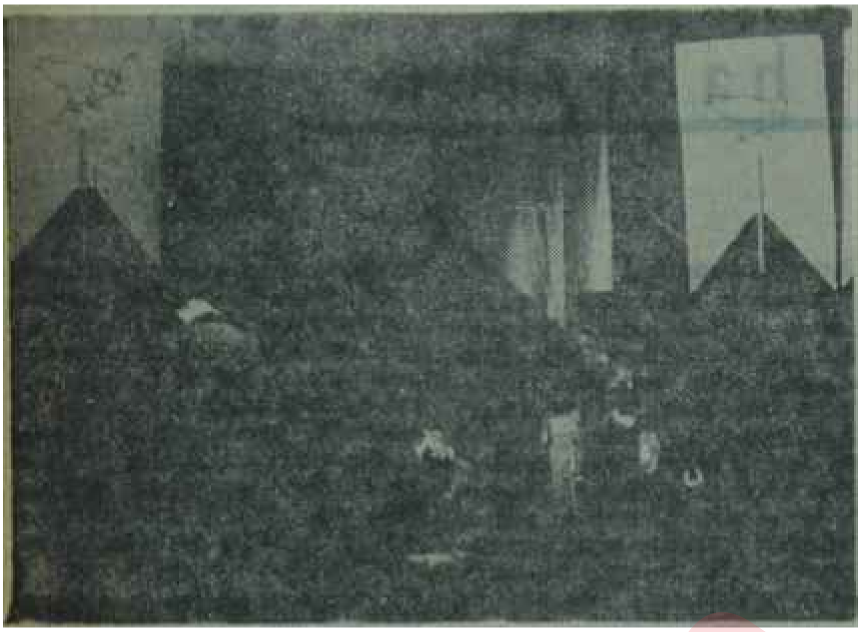
İşadamı - Sosyete karması

Alman Büyük Elçisi Von Walther ile eşi, geçenlerde, Tarabyadaki yazlık evlerinde bir kokteyl verdiler. Kokteylde, bir çok işadamı yanında, sosyetenin güzel kadınları da yer aldılar. Bu kadınlardan biri de Ferhunde Verdi idi. Bayan Verdi, mercanlarla işlenmiş, beyaz elbisesiyle şıklıkta da. güzellikte de bir çok kadını gölgede bırakıyordu. Alman Büyük Elçisinin üvey kızı Anka Murfy ise İstanbulda son günlerini yaşıyor. Amerikalı kocasıyla birlikte, kısa bir zaman sonra Washington'a gidiyorlar.



TURİSTİK YAT - İstanbul sahilleri, turizm faaliyetine mutlaka kuvvetli yardım yapacak bir yeni tesise sahip oldu. Bu, bir yattır. Rahmetli •armatör Kemal Sadikoğlu tarafından yaptırılan ve şimdi, oğlu Celâl Sadıkoğluya izafeten C-Kemal adanı taşıyan bu 141,523 tonluk gemi Yat Turizmin malıdır. Yat Turizm bununla, şimdiye kadar bizde eksikliği hissedilen bir şey yapmakta,. geziler tertiplemektedir. Gruplar halinde 20-35 yolcuyu yatırabilecek yedi kamarası bulunan ve günlük gezintilerde seksene kadar misafir alabilen C-Kemal 31,70 metre boyunda ve 5,37 metre enindedir. Yat şimdiden İstanbulda çok ailenin misafirlerini deniz üstünde ağırladıkları, partilerini verdikleri ve bilhassa yabancı iş adamları geldiğinde onları gezdirdikleri bir gemi olmuştur. Yunanistanda bunlardan yüzlercesinin bulunduğunu bilenler bizde de nihayet bunu akıl etmiş birinin çıkmasını her halde turistik fikirlerinin geliştiğinin delili diye karşılamaktadırlar.





YARIŞMA- Ankara Dil ve Tarih Coğrafya. Fakültesi Tiyatro Topluluğu, Erlangen şehrinde yapılan Üniversitelerarası Tiyatro Şenliğinde, Sermet Çağan ve Özdemir Nutkunun "Savaş Oyunu" ile "en iyi rejisör" ve "en iyi üç oyundan biri" derecelerini almıştır. Şenlikte en çok alkış toplayan bu oyundan sonra, Almanyanın en büyük tiyatro dergisi "Theater Heute" için Dr. Özdemir Nutkudan telif hakkı istenmiştir. Oyun almancaya çevrilecektir. Ayrıca Turku (Finlandiya) topluluğunun isteği üzerine eserin finceye çevrilmesine izin verildiği gibi, Würzburg, Berlin, Münih, Turku ve Köln toplulukları da oyunu oynama izni istemişlerdir.

Turistik gidiş - gelişler

Dışişlerinde turistik bir hava esiyor: Kimi yaz tatilini alıp iç turizmi destekliyor, kimi yurt dışına çıkmağa hazırlanıyor. Akgün ve İlhan Kıcıman kardeşler ise yol hazırlığındalar. Biri Londraya, öteki Moskovaya gidiyor. Ayşe Kıcıman, İstanbulda, annesi Serra Yazıcının Suadiyedeki yalısında tatilini yaptıktan sonra Ankaraya döndü, eşyasını toplayıp yine İstanbula gitti, 20 Ağustosta Türkiyeden ayrılıyor. Ayrılık günleri yaklaşınca güzel büyükanne ile torun arasındaki aşk -galiba- daha da büyüdü. Serra Yazıcı, güzel torunu Pamir Kıcımandan bir an olsun ayrılamıyor.

Yazı İstanbulda geçiren diplomatlarımıza, geride bıraktığımız hafta. Brüksel Büyük Elçimiz Fuat Bayramoğlu ile eşi de katıldılar. Brüksel — İstanbul yolculuğunu otomobille yapan Beyramoğlular İstanbulda Büyükdere de dinleniyorlar. Vaktiyle Dışişlerinin 1 numaralı kadını olarak taranan ve çok beğenilen Nesteren Bayramoğlu güneşe çok hasret kalmış, hasretini böylece gideriyor. Söylendiğine göre, Nesteren Bayramoğlu, Brükseldeki yaşlı ve orta yaşlı sefireler arasında gençliği,. güzelliği ve şıklığı ile önde geliyormuş, boş vakitlerini de işçi ailelerinin arasında geçiriyormuş. Brükselde şimdi onbin türk işçisi var. Bunların ailelerinin dertlerini, isteklerini dinlemek hayli zaman alıyormuş tabii. Türkiyedeyken bu konulara çok yaban cı olan Nesteren Bayramoğlu, gördüklerini ve duyduklarını büyük bir ilgiyle anlatıyor, İstanbuldaki arkadaşları da onu büyük bir şaşkınlıkla dinliyorlar. Bir sefirenin böyle işlerle de uğraşabileceğini hiç akıllarına getirmemişler!..

Tatil için İstanlbula gelen diplomat karı-koca Ergun ve Gencay Sav da yakında Parise dönüyorlar. Dönüş yolculuğunu yeni arabalarıyla yapacaklar. Gencay ve Ergun Savın gelişi, Ankarada en çok Kâmran Gürünü sevindirdi. Gürün, yakın arkadaşlarını görmek için hemen İstanbula koştu.

"Ademin neşve katar.."

Tabiî senatörlerin bir kısmı İstanbulda tatil yapıyor. Meselâ Suphi Gürsoytrak Yeniköyde, ikinci eşinin yalısında denize giriyor, Yeniköy sosyetesiyle ahbaplık ediyor. Gürsoytrak, ikinci evliliğinden oldukça memnun görünüyor. Yakında baba da olacağına göre, mutluluğu bir kat daha artacak demektir. Selâhattin Özgür ise, eski bir denizailtıcı olarak, İstanbulda, Pendiğin ötesinde Kaynarcada denize girerek, deniz hasretini dindiriyor. Haydar Tunçkanat Kartalda kalıyor. Şükran Özkaya ise Suadiyede... Günseli Özkaya, tatilden çok seçim havasında. Kadınlar Birliği Başkanını Kadıköy vapurlarında görenler, seçim şansını tartışıyorlar.

Kurtulur inşallah!

İstanbul sosyetesinde doktorlar bu yaz hayli sükseli. **Prof.** Cihat Abaoğlunun eski yıllardaki süksesini devam ettirdiği söylenemez, o şimdi politikayla daha çok ilgili ama, Dr. Savicin, Dr. Süleyman Dirvananın, Dr. Selçuk Kanatlının, Dr. Petro Şenolun süksesine doğrusu diyecek yok! Dr. Saviç ile Operatör Süleyman Dirvananın süksesi daha çok prensesler arasında. Dr. Selçuk Kanatlının süksesi ise genç kızlar arasında. Evlenecek kızı olan ana-babalar, bu yakışıklı doktoru bir damat adayı olarak çok beğeniyorlar. Dr. Petro Şenola gelince, o, milletlerarası ilişkiler kurmakla taranıyor. Geçirdiğimiz hafta doktorların süksesinden bahsedilen bir toplantıda biri söyle dedi:

"— Doktorların süksesine bakılırsa, sosyetemiz oldukça hasta!."

Temmuz

AKİS yazı ailesinden, arkadaşımız Hüseyin Korkmazgil ile eşi Azime Korkmazgilin, bitirdiğimiz hafta Cuma gecesi bir erkek çocukları dünyaya geldi ve çocuğa Temmuz adı verildi.

Olayı büyük bir sevinç içinde müjdeleyen Korkmazgile, arkadaşları:

"— Temmuz mu? Temmuz belâlı aydır be kardeşim, nereden bulup koydun?" diye sormaktadırlar. Korkmazgil ise, gayet ciddi:

"— Daha iyi ya*. Belalı bir dünyaya doğduğunu unutmasın da, ona göre yetişsin, çalışsın" demektedir.

Dernekler

Boykot

"Emprime tayyörlü sarışın kadın, elinde tuttuğu broşürü AKİS muhabirine uzattı ve:

"_ İşte, başta ev kadınları olmak üzere, bütün vatandaşlara gönderdiğimiz çağrı... Bu karan almadan önce çok düşündük ve meseleleri inceledik. İstanbuldaki fahiş fiyatlar gerçekten tabii şartlara mı dayanıyordu, yoksa suni olarak, birkaç kişiyi zengin etmek için mi yaratılmıştı? Belediye Başkanı ile de yaptığımız bir görüşmeden sonra şu inanca vardık ki, fiyat artışına sebep olan şey, tabiî şartlardan çok, aradaki aracıların fazla kâr hevesidir. Üretici ile tüketici arasında dört aracı bulunduğunu, bunların bu yıl, hava şartları yüzünden lehlerine işleyen arz ve talep kaidelerinden faydalandıklarım böylece tesbit ettik" dedi.

Bir hayli heyecanlanmıştı. Bir soluk sustuktan sonra ayni heyecanlı sesle sözlerine devam etti:

"— Peki, onların elinde fırsat var da, bizim elimizde yok mu! Onlar ceplerine birkaç kuruş fazla girsin diye çoluk çocuğu vitaminsiz, gıdasız bırakacaklar, üç-beş zenginin parası ile ceplerini şişirip yan gelip oturacaklar, orta hailinin bütçesini kemirecekler, fakir-fukarayı bir domatesten bile yoksun bırakacaklar, biz de kadın olarak, dernek olarak bütün bunlara seyirci kalacağız, öyle mi... İşte bu mümkün değildi! Bizim inancımıza göre, ticaret yapanlar yalnız kazanmak için değil, bir âmme hizmeti görmek için çalışırlar. Bu toplumda herkesin, yerine getirmekle mükellef olduğu bir görevi vardır. Bunu unutanlara hatırlatmak ise, vatandaş olarak hepimizin görevidir. İşte biz, sebze ve meyva boykotu ile fazla kâr meraklılarına bir ihtarda bulunmak istedik. Demek istedik ki, siz fiyatları alabildiğine yükseltirken birçok vatandaş bu mevsim sebze ve meyva yiyemiyecek hale gelmiştir. Onların yemediğini biz de yemiyebiliriz. Ne olur haliniz?"

Bir kere daha sustu. Günlerdenberi hergün tespit ettiği sebze ve meyva fiyatlarını AKİS muhabirine okuyordu ki telefon çalmağa başladı. Başka gazeteciler, aynı konuyu konuşmak üzere kendisinden randevu istiyorlardı.

Olay, bitirdiğimiz haftanın sonlarında İstanbulda, Kadın Haklarını Koruma Derneğinde geçti. Eprime elbiseli kadın, İstanbul basınında son günlerde pek çok ismi gecen Dernek Başkanı Mediha Gezgindi. O gün, Derneğin ilân ettiği boykotun dördüncü günüydü.

Halkın kanıyla oynayanlar

Mediha Gezgin ve arkadaşları boykot yapacaklarını ilân edeli on gün oluyordu. Boykot sözü dahi durumu etkilemiş ve pahalılığın hava şartlarından ileri geldiğini, tabiî olarak devam edeceğini söyliyenler bile boykotun ikinci günü hafif bir fiyat düşüşünden bahsetmeğe başlamışlardı. Herkesin inancı, hava şartlarından aracıların faydalandığı, güç bir durumda fiyatları kontrol etmenin mümkün olamadığı şeklindeydi. Boykotun beşinci günü domatesin Haldeki fiyatı 30 kuruşken, çarşıda 100 kuruştan aşağı düşmemişti. Oysa, en fazla 45 kuruşa satılması gerekmekteydi.

Mediha Gezgin, eski ve yeni fiyatlar üzerinde bir soluk durduktan sonra konuşmasına şöyle devam etti:

"— Birçok ev kadınının boykota uyduklarını tespit ettik. Tabii, biz polis değiliz, böyle bir yasaklamaya gitme hakkımız da yoktur. Halka bu konuda yardımcı olmak ve ileri toplumlarda olduğu gibi, ev kadınını bu gibi meselelerde söz ve hak sahibi olmağa yöneltmek istedik. Basının ve vatandaşların geniş çapta ilgisini gördük. Tepki gösteren toplumlar görevlerini daha. iyi yapma imkânlarına kavuşur ve faz la kâr meraklılarının oyuncağı ol-

Siyasi Hayatta Kadın

Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara şubesinden sonra Ankarada Üç dernek daha bunlar, Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu, Kadınlar Dayanışma Derneği ve Anneler Birliğidir- siyasi partilere başvurarak, önümüzdeki seçimlerde mümkün mertebe çok sayıda kadının Büyük Millet Meclisine girmesini .istemişlerdir. Bu teşebbüs, bazı yasarlar ve fikir adamları tarafından sert şekilde tenkit edilmiştir. Bu tenkitlerde, eşitlik iddiasında bulunan kadınların, şimdiye kadar mevcut olan haklarını neden kullanmadıkları, neden erkekler gibi siyasi mücadeleye atılmadıkları hususları üzerinde durulmuştur. Bu arada, birçok kadın dernekleri de, kadın dâvalarına bir çözüm yolu getiremedikleri için hücumlara hedef olmuştur. Bu derneklerin, yetersizlikleri . yüzünden, bu gibi iddialarda da bulunamıyacakları tezi ortaya atılmıştır.

Oysa, kadının siyasi haklarına kavuşması yalnız bizde değil, en ileri toplumlar dahil, bütün dünyada henüz çok yeni bir olaydır ve nihayet. ' bir yüz yıl içine sığmaktadır. Bunun içindir ki, bizde zannedilenin tamamiyle aksine olarak, ileri toplumlarda bile kadın bugün siyasi seçim mücadelesinde gerekli başarıyı her Kaman kazanamamakta, sivrilmiş birkaç k a d ı n ı n dışında, dünyanın yönetimi bilindiği gibi, çekeklerin tekelinde bulunmaktadır. Kadının politikada basan gösterdiği, seçimlerde etkili olduğu memleketler elbette ki "yok değildir. Meselâ Amerika parlâmentosunda kadın üye az olmakla beraber, amerikan seçimlerinde kadın 1 numaralı rol oynar ve büyük bir güç olarak kendisini gösterir. İngilterede kadınlar, seçme hakları kadar seçilme haklanın da kullanabildiklerini, son iktidar kabinesinde yer alarak, ispat etmişlerdir. Kadına siyasi haklarını tanıyan ilk memleket olarak tarihe geçmiş bulunan küçük Finlandiya parlâmentosunda sandalyelerin hemen yarısının kadın politikacılar tarafından işgal edildiğini duydum. Ama bütün bu memleketlerde kadının politikaya atılabilmesi özel çabalara, özel tedbirlere dayanmıştır. İngiltere, siyasi partiler içinde, kadın kollarına resmen yer veren İlk memlekettir. Kadın İngilterede siyasete bu yoldan alıştırılmış ve onun sembol olarak değil, bilerek, anlıyarak, mücadeleyi öğrenerek temsil edilmesi öngörülmüştür. Amerikada da siyasî teşekküller içinde kadın kolları kurulmuş, özellikle halkın doğru yolda oy kullanmasını sağlamak üzere çalışan bu kollar, halkın siyasi eğitimi üzerinde etkili olurken, bol miktarda kadın politikacının yetişmesine de imkân hazırlamışlardır. Kurt politikacılar, kadınların karşısına çıkıp, "Biz size haklarınızı tanıdık, ne haliniz varsa görün" dememişlerdir.

Bizde teşkilâtı içinde kadına yer veren ve onu siyasi mücadeleye hazırlayan tek siyasî teşekkül CHP'dir. CHP, tüzüğüne bu yolda birçok değişiklikler getirmiş, kadının siyasi hayata atılabilmesini sağlıyan her imkanı cömertçe kullanmıştır. CHP, bu çalışmanın semeresini de zamanla almağa başlamış, kadın kollarından ana kademelere geçen, en yüksek yönetici kadronun arasına katılan, ilçe yönetim kurullarının başkanlığına yükselen oldukça geniş bir kadın politikacı kadrosuna sahip olmuştur. 1961 seçimlerinde Büyük Millet Meclisine tek kadın üye sokamıyan CHP, bundan sonraki ara seçimlerde bir senatör kadın adayı yoklamalardan geçirmiş ve listenin başında Senatoya getirmiştir. Bugünkü seçim sistemi genel seçimlerden çok yoklamalara, ön seçim dediğimiz aday tespitine değer kazandırmıştır. Şu halde, aday tespitinde rol oynıyabilmek için kadınların parti teşkilâtlarında bulunmaları, seçimlerde etkili olmalarını sağlıyacak başlıca yoldur. Seçmeyi öğrenen k a d ı n ı n seçilmeyi de er-geç başaracağı muhakkaktır. İleri toplumlar, kadını politikaya bu yoldan geçirerek götürmektedirler.

Ama bu demek değildir ki siyasî partiler merkez kontenjanlarından kadına yer vermesinler. Merkez kontenjanları parlâmentoda faydalı olabilecekleri halde yoklamalarda az şansı olan kimseler için düşünülmüştür. Bütün dünya, kadının bu sistem içinde az şanslı olduğunu kabul ederken, bizim aksi iddiada bulunmamız elbette ki mümkün değildir. Ankaradaki kadın teşekkülleri haklı bir dâvayı savunmuşlardır. Yoklamalarda az şansı olan kadınların merkez kontenjanlarından faydalanmaları şarttır. Çünkü pek çok kadın dâvası bugün su yüzüne çıkmıştır, ama yetkili savunuculara ihtiyaç göstermektedir. Bunu parlâmentoya giren kadınlar sağlıyacaktır. Kadın için, Meclislere tek giriş kapısı sadece kontenjan olmamalı, siyasî partiler kendi bünyeleri içinde kadına okul vazifesi görecek ve onu siyasete hazırlayacak imkânlar yaratmalı, yoklamalara giren ve bütün imkânsızlıklara rağmen savaşan kadın adaylara özel bir ilgi gösterilmelidir. Bu, eşitliği zedeleyici bir hal değildir. Niteliği olan ve mücadeleden yılmayan kadın, birgün kazanabileceğine inanmalıdır. Kadın olması Büyük Meclise sembol olarak girebilmesini sağlıyacak bir faktör olmamalıdır ama, elbette ki, kadın olmak yoklamalarda onun için "kâfi kusur" da sayılmamalıdır.

Jale CANDAN

maktan da kurtulurlar. Bu durumlarda' direnmesini bilmek demokratik sistemlerin de en büyük gücünü teşkil eder. Biz kadınlar birleşirsek, bu gibi suni pahalılıkları önler, çoluk çocuğumuzun nafakasına göz dikenlere karşı koyarız. Amacımız, aracıları ve fahiş kârları kaldırmaktır. Meyva ve Sebze Derneği, Başkanı hisse iki kasa domates, birkaç kasa elma ve kayısı getirdi Beraber inceledik. Üst sıraları temiz alt sıralar berbat. Bunu satın alan manav ne yapsın? Biz, onun için, meyva ve sebzelerin standart hale getirilip, standart halde satılmasını istiyoruz. Bu fahiş fiyatların üreticinin cebine girmediğine emin bulunuyoruz. Üretici de, tüketici de ıstırap içindedir. Buna karşı ciddi bir mücadele açma zamanı gelmiştir;"

Kocaeli Müstahsilleri Derneğinden bir üye, Kadın Haklarını Koruma Derneğinin boykotunu '-malları denize dökeceğim, sîze yedirtmiyeceğim" şeklinde mukabil tehditle karşılamıştır. Manavlar Demeği ise bu demekle beraber olduğunu bildirirken. Belediyeye müşterek bir dilekçe vermiş ve üretici ile tüketici arasındaki aracılara karşı tedbir alınmasını istemiştir.

Türkiye

Siyasî skandal

Hikaye bu yılın başlarında başladı.

Yunanistanın, Kıbrıs meselesinden dolayı Balkan ülkelerine kur yapmağa başlaması üzerine Türkiye de aynı yolu tutturup siyasî, iktisadî, ticaxî, turistik ilişkileri geliştirmek üzere komşu Balkan ülkelerine birbiri ardına heyetler gönderme yoluna gitmişti. Bunlardan biri, Turizm ve Tanıtma Bakanlığının heyetiydi. Heyet, Balkan ülkeleriyle kendi çalışma alanına giren birçok protokole imza koydu Meselâ bunlardan biri, Balkan ülkelerini birbirine bağlıyan turistik karayolunu tanıtan bir filmin çevrilmesiydi ki, bir ay kadar önce bulgar filmcileri Türkiyeye gelerek, karayolunun buradaki kısmına ait filmi tamamlamışlardı. Bir başka protokol, UNESCO'nun koruyuculuğu altında Balkan ülkeleri, arasında film alışverişini geliştirmek amacıyla kurulan "Balkan Film Şenliği"yle ilgiliydi. Altı Balkan ülkesi -Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya, Bulgaristan, Romanya, Arnavutluk- her yıl bu ülkelerden birindeki şehirde bir Balkan Film Şenliği düzenlemek .taahhüdünde bulunmaktaydılar. Protokol görüşmelerine katılan türk heyeti bu konuda o kadar hevesliydi ki, ilk Balkan Film Şenliğinin Türkiyede yapılmasını teklif etmeğe hazırlanıyordu. Allahtan ki, bir uluslararası film festivalinin nasıl uzun ve çetin emeklerle hazırlandığını bilen bazı heyet üye?eri bu hevesin önünü aldılar. Böylece, Birinci Balkan Film Şenliğinin bu yıl Bulgaristanın Varna şehrinde, ikincisinin de önümüzdeki yıl İstanbulda yapılması kararlaştırıldı. Türk heyeti öbür beş Balkan ülkesiyle birlikte Balkan Film Festivali protokolünü ve eklerini imzalayıp, iyi bir iş yapmış olmanın sevinciyle yurda döndü.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Balkan Film Şenliği meselesini gereken ciddiyetle ele aldı. Bir yandan, her yıl yapılacak olan bir festivale bağlanmış olmak, bir yandan da son yıllarda türk filmlerinin özel ellerle festivallere zaten gittikçe daha sık katılması, uluslararası festivalleri Türkiye için çözümü gerekli bir mesele haline getirmişti.İşte bundan dolayı, Bakanlıklararası komitenin onayıyla, Türkiyeyi festivallerde temsil edecek filmlerin seçimi ve bu filmlere gösterilecek kolaylıklarla ilgili bir statü hazırlandı, bir film Seçme Komitesi meydana getirildi. Komite, Turizm ve Tanıtma, Dışişleri ve Millî Eğitim Bakanlıklarından birer temsilci ile iki sinema yazarından meydana gelmekteydi. Bu arada Turizm ve Tanıtma Bakanlığının Tanıtma Genel Müdürlüğüne bağlı Foto - Film Dairesi, yerli film yapımcılarına Balkan Film Festivaline katılmaları konusunda yazı üstüne yazı gönderiyor, festivale katılmaları için onları âdeta zorluyordu. Hattâ yerli filmcilerden bu . konuda uzun zaman ses seda çıkmaması ilgilileri endişeye düşürmüş, yıllık film yapımı 150'yi aşan Türkiye, yıllık yapımı yirmişer, otuzar filmi aşmıyan öbür Balkan ülkelerinin karşısına tek filmle bile çıkmadığı takdirde meydana gelecek yüzkızartıcı durum bunları kara kara düşündürmece başlamıştı .

Tanınmıyan protokol

"Neyse ki, festivale müracaat süresinin bitimine yakın, filmler birbiri ardından Film Seçme Komitesine gelmeğe başladı. Gelen filmler, en yakın tarihli iki festivale -Balkan ve Moskova Film Festivali- birden girmek üzere gönderilmekteydi. Turizm ve Tanıtma, Millî Eğitim ve Dışişleri Bakanlıkları temsilcileriyle sinema yazarlarından meydana gelen Film Seçme Komisyonu, tarih sırasına göre müracaat eden ilk üç filmi -"Karanlıkta Uyananlar", "Keşanlı Ali Destanı", "Üç Tekerlekli Bisiklet"- seyrettiler ve karara varmağa hazırlandılar. Fakat... Komisyon tam karara varacağı sırada Dışişleri Bakanlığından inanılmaz bir haber geldi: Doğu bloku ülkeleriyle film alışverişi konusunda herhangi bir protokol mevcut olmadığından, Türkiyenin ne Moskova, ne Balkan, ne de Doğu blokun--daki öbür herhangi bir festivale katılması söz konusu olamazdı!.. İlgililer, bir yanlışlık olmasın diye Dışişleriyle yeniden temasa geçtiler. Fakat hayır, hiçbir yanlışlık yoktu, Türkiye Doğu blokundaki film festivallerine katılamayacaktı. Çünkü Dışişlerinin IV. 'Dairesi öyle buyurmuştu.

İlgililer, son bir teşebbüste daha bulundular: Moskova Festivali ve öbür Doğu bloku ülkeleri festivali için Dışişleri Bakanlığının ileri sürdüğü "protokolsüzlük" bir dereceye kadar söz

(Akis: 472)

götürürdü, ama ya Balkan Film Şenliği? Türkiye Devletinin bir Bakanlığı -Turizm ve Tanıtma Balkan Film Şenliği protokolüne resmen imza koymamış, birtakım taahhütlere girişmemiş miydi? Fakat Türkiye Devletinin bir başka Bakanlığı -Dışişleri, böyle bir protokolü tanımıyordu! İlgililerin bu görülmemiş, işitilmemiş durumdaki tek tesellileri, ilk Balkan Film Şenliğinin yurdumuzda yapılması hususunda Sofyadaki görüşmelerde fazla ısrar , etmemiş olmalarıydı. Ya bir de o teklifi kabul ettirselerdi ne olacaktı? Beş Balkan ülkesinin filmcileri,; Türkiyenin ev sahipliğini güvenerek kapımızı çalacaklar, fakat Dışişleri Bakanlığı protokol filân dinlemediği için herhalde Türkiyeyi "kapı duvar" bulacaklardı.

Yeni 'bir sansür

Mesele bununla bitmedi, Türkiye bir başka bakımdan Balkan Film Şenliği için "kapı duvar" olmakta devam etti. Sinemacılarımız bu çeşit • "cilveler"le karşılaşmaktan çekindikleri için. filmlerini uluslararası festivallree şimdiye kadar hep özel olarak, kendi adlarına gönderiyorlardı. Bu sefer Balkan Film Şenliğine devlet eliyle katılmak istekleri, yılın başındanberi devletin bir Bakanlığı tarafından devamlı teşvik edilmelerinden ileri gelmekteydi. Fakat buna ne kadar güvenilebileceği, yukarıdaki olayla açığa çıkmıştı. Filmciler bunun üzerine yine eskisi gibi kendi göbeklerini kendileri kesmenin yolunu tuttular ve filmlerini Moskova ile Balkan Film Şenliğine özel olarak göndermeğe başladılar. Nitekim Moskova Festivaline' "Aşk ve Kin" filmi böyle gitti. Yine aynı sıralarda "Karanlıkta Uyananlar" Varnaya bu şekilde yollandı. Ama bu iki filmin örneğine uymak isteyen "Keşanlı Ali Destanı", yeni bir sürprizle karşılaştı: Dışişleri Bakanlığı, Türkiye ile film alışverişi konusunda protokolü -buradaki protokol,' Dışişleri Bakanlığının imzaladığı protokoldür, yoksa başka Bakanlıkların değil- bulunmayan ülkelere özel olarak da olsa filmlerimizin gönderilmesini kabul etmiyordu. İşin tuhafı -aslında işin tuhafı sözü alışkanlık neticesi kullanılmaktadır. Yoksa, Türkiye için bu çeşit işlerin şaşılacak hiçbir yönü yoktur, bu engelleme açıkça değil, üstü kapalı olarak, "arka yollardan" 'yapılmaktadır: "Keşanlı Ali Destanı"nı -Varnaya göndermek isteyen sinemacılara "Hayır, bu filmi dışarı gönderemezsiniz, sebebi şu, şu..." denmemiştir. Aksine, "Buyurun, gönderin" denmiştir. Ama film gümrüğe gelince, gümrükten, polisten verilmek üzere ufak bir "temiz" kâğıdı istenmiştir. Oysa "Keşanlı Ali Destanı" polisten zaten yurt içinde ve yurt dışında gösterilebilir izni almıştır. Gümrüğün istediği kâğıt için polise başvurulduğunda da "Bizden yurt dışında gösterilir izniniz var, daha ne istiyorsunuz?" denmekte, böylelikle açıkça söylenilmesinden çekinilen gizli bir sansür, gizli bir emir sonucu "Keşanlı Ali Destanı" devletin iki dairesi arasında "paslaşılıp durmakta"dır. 1965 Türkiyesindeki demokrasinin ne biçim demokrasi olduğunu yoruma yer bırakmıyacak açıklıkla ortaya koyan örneklerden biri "Keşanlı Ali Destanı" filminin festival macerasıyla ortaya konulmuştur. Ama bu macera henüz bitmemiştir.



(Basın A: 1002 — 468)

Fazla güneşte durmaktan ileri gelen baş ağrılarına karşı



GRİPİN

F A Y D A L I D I R

(Yeni Ajans: 3967 — 464)



B3 TR 31/T
FİATI TL. 565,-

PHILIPS

Bu mevsim, size, eşsiz transistorlu 3 ayrı model portatif radyodan birini seçme imkânını sağlıyor.



L3 TR 26/T
FİATI TL. 595,-

NOT:
PHILIPS'in ayrıca 7 tip muhtelif ceryanlı ve transistorlu radyo modeli mevcuttur. Bütün PHILIPS bâyilerinde görebilirsiniz.



L4 TR 20T/S
FİATI TL. 765,-

PHILIPS

Paranızın en değerli karşılığı

A 1058